

**TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN
KANNANOTTO**

**HALLINNONALAN KIRJANPITOYKSIKÖIDEN JA
TALOUSARVION ULKOPUOLELLA OLEVIENT
VALTION RAHASTOJEN**

TILINPÄÄTÖKSISTÄ VUODELTA 2023

Sisällys

Johdanto	3
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tilinpäätöksestä vuonna 2023 ..	5
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätöksestä vuonna 2023	14
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Business Finlandin tilinpäätöksestä vuonna 2023	16
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätöksestä vuonna 2023.....	19
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätöksestä vuonna 2023	21
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätöksestä vuonna 2023 .	23
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Energiaviraston tilinpäätöksestä vuonna 2023.....	25
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtiontakuurahaston tilinpäätöksestä vuonna 2023.....	28
Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtion ydinjäterahaston tilinpäätöksestä vuonna 2023	32

Johdanto

Tilinpäätöskannanottojen säädösperusta sekä työ- ja elinkeinoministeriön ohjeet

Tilinpäätöskannanottojen laadinta perustuu talousarvioasetuksen (1243/1992) 66 i §:ään, jonka mukaan ministeriöiden tulee antaa perusteltu tilinpäätöskannanotto hallinnonalansa kirjanpitoyksikön sekä valtion rahaston tilinpäätöksestä ja niistä toimenpiteistä, joihin tilinpäätös ja siitä annettu Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomus ja muut kirjanpitoyksikön tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston toimintaa ja taloutta sekä tilinpäätöstä koskevat selvitykset ja lausunnot antavat aihetta.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan kirjanpitoyksikkö- ja rahastokohtaiset tilinpäätöskannanotot on jaoteltu seuraavan sisällön mukaisesti:

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta
2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä kehittämistarpeet
3. Toimenpiteet, joihin kirjanpitoyksikössä tai rahastossa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi
4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi.

Tilinpäätöskannanotot ovat kunkin osaston osastopäällikön ja tulostavoitteiden allekirjoittamia. Kooste hallinnonalan kannanotoista annetaan 15.6. mennessä ja sen allekirjoittavat ministerit kansliapäällikön esittelystä.

Yhteenveto vuoden 2023 tilinpäätöskannanotoista

Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Kokonaisuutena arvioiden hallinnonalan kirjanpitoyksiköt ja rahastot ovat saavuttaneet niille asetetut yhteiskunnalliset tulostavoitteet erittäin hyvin. Myös toiminnallisen tuloksellisuuden osalta toiminnallisen tehokkuuden tavoitteet on pääosin saavutettu. Asiakas- ja sidosryhmätyytyväisyys on säilynyt kaikissa virastoissa hyvällä tai erinomaisella tasolla.

Maksullisen toiminnan tavoitteet saavutettiin Geologian tutkimuskeskusta ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastoa lukuun ottamatta, joissa kustannusvastaavuus jäi hieman tavoitteesta. Henkilöstön työtyytyväisyys säilyi lähes kaikissa virastoissa hyvällä tai erittäin hyvällä tasolla. Business Finlandissa työtyytyväisyys kuitenkin laski hienoisesti.

Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Kaikkien kirjanpitoyksiköiden osalta ovat tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa esitetyt tiedot olleet riittäviä ja kattavia.

Toimenpiteet, joihin kirjanpitoyksikössä tai rahastossa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusviraston vuotta 2023 koskevissa virastojen tilintarkastuskertomuksissa ei ollut erityistä huomautettavaa.

ELY-keskusten tulee kiinnittää huomiota kasvavien tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan panostusten mahdollisimman vaikuttavaan hyödyntämiseen vahvistamalla alueellista yritysten, korkeakoulujen ja muiden innovaatiotoimijoiden välistä yhteistyötä ja verkosto sekä osaamisen kehittämiseen liittyviin toimiin. KEHA-keskuksen tulee tietojärjestelmiä kehittäessään huomioida mahdollisimman tasapuolisesti eri vastuualueiden kehittämistarpeet. Luonnonsuojelualueiden toteutuksen osalta tulisi pohtia resurssien kohdentamista joustavasti mm. yli ohjelmarajojen ja pohtia poikkeamien syitä. Lisäksi KEHA- ja ELY-keskusten tehtävien riittävä hoito tulisi turvata aluehallintouudistuksesta johtuvasta siirtymävaiheessa.

Geologian tutkimuskeskuksen tulee kiinnittää huomiota henkilöstön jaksamiseen. Business Finlandin tulee jatkaa panostusta henkilöstön työtyytyväisyyden parantamiseen. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tulee kiinnittää huomiota talouden ja henkilöstömäärän kehitykseen, seurata kuluttajaneuvontapalvelujen saatavuutta ja mahdollista ruuhkautumista. Patentti- ja rekisterihallituksen on seurattava tarkasti suoritteiden kysynnän kehitystä.

Tukesin tulee edelleen kiinnittää erityistä huomiota talouteensa ja henkilöstömäärän kehitykseen sekä maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuden parantamiseen. Tukesin tulee myös jatkaa digitalisointi- ja tietojärjestelmähankkeita.

Rahastojen tilinpäätöksistä ei tilintarkastajilla ollut huomauttavaa. Valtiontakuurahaston osalta johtokunnan tulee edelleen seurata tiiviisti yleistä taloudellista kehitystä sekä Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaus-toiminnan kehitystä turvatakseen valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettujen sitoumusten täyttäminen ja Finnveran vientitakuu- ja erityistakaus-toiminnan jatkuvuus. Valtion ydinjäterahaston raportointia tulisi edelleen kehittää huomioimaan selkeämmin ydinenergialain ja sen nojalla annettujen asetusten asettamien vaatimusten toteutus.

Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ohjaavat ministeriöt pyrkivät valmistelemaan aluehallinnon uudistusta ELY-keskusten osalta siten, ettei uudistus vaaranna käynnissä olevien prosessien sujuvuutta. ELY-keskusten arvioinnin huomioita hyödynnetään ohjauksen toimintatapoja kehitettäessä. Ohjaavat tahot jatkavat toimia, joilla ne tukevat ja ohjaavat ELY-keskuksia niiden perustehtävissä.

Ministeriö kehittää yhteistyössä ao. viraston kanssa ohjaus- ja raportointijärjestelmää Kilpailu- ja kuluttajavirastossa, Patentti- ja rekisterihallituksessa ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastossa.

Ministeriö seuraa virastojen taloudellista tilannetta ja pyrkii turvaamaan niille toimintaedellytykset turvaavan rahoituksen. Tilinpäätöskannanotoissa esitetyt arviot otetaan huomioon virastojen tulostavoitteiden laadinnassa vuodelle 2025.

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tilinpäätöksestä vuonna 2023

Työ- ja elinkeinoministeriö on laatinut kannanoton yhdessä muiden ohjaavien tahojen kanssa. Ohjaavien tahojen yleisarvio ELY-keskusten tuloksellisuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta on hyvä ja osittain jopa erinomainen. Yleisarvio myös KEHA-keskuksen tuloksellisuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta on hyvä. Sekä ELY-keskukset että KEHA-keskus ovat pääosin saavuttaneet niille tulossopimuksessa vuodelle 2023 asetetut tulostavoitteet.

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV) on antanut ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen (KEHA-keskus) tilintarkastuksesta varainhoitovuodelta 2023 tilintarkastuskertomuksen (29.4.2024, D/338/04.08.01/2023). Tarkastus on suoritettu tarkastusviraston tilintarkastusohjeen mukaisesti ja se on kohdistunut valtion talousarviosta annetun asetuksen 63 §:n tarkoittamaan tilinpäätökseen, tilinpäätöstietojen perustana olevaan kirjanpitoon ja tuloksellisuuden laskentatoimeen, sisäiseen valvontaan sekä talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten noudattamiseen. Tarkastuksen perusteella voidaan lausua, että talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu eikä huomautuksia virastolle ollut.

VTV on kuitenkin maa- ja metsätalousministeriön toimintaa tarkastaessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että ELY-keskukset ja KEHA-keskus eivät ole onnistuneet noudattamaan momentin 30.40.31 HTV-rajoitetta maa- ja metsätalousministeriön ELY-keskusten käyttöön myöntämän kiintiön mukaisesti. Kokonaisuudessaan kolmevuotisen siirtomäärärahan HTV-kiintiössä on pysytty, mutta käytön kohdistuminen KEHA-keskuksen järjestelmissä eri vuosille ei seurannan mukaan ole onnistunut.

Lisäksi ympäristöministeriö haluaa kiinnittää huomiota ELY-keskusten suorittamien ympäristönsuojelu-, jäte- ja vesilain mukaisten tarkastusten kokonaismäärään. Tarkastuksia tehtiin 2121 kpl, ja määrä on pienin mo-
neen vuoteen. Valtion talousarviossa esitetyn mukainen arvio oli 2400. Vaikka suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet saavutettiin, niin valvontatoiminnan vähenemiseen on syytä kiinnittää huomiota ja ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin tavoitteiden toteutumiseksi.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

ELY-keskusten tuloksellisuus on kehittynyt hyvin ja suurin osa asetetuista tulostavoitteista on toteutunut. Huomioitavaa on tuloksellisuuden kehittyminen edelleen myönteiseen suuntaan, vaikka käytettävissä olleet resurssit ovat osittain olleet niukat. Myös KEHA-keskuksen tuloksellisuus on kehittynyt hyvin.

Vuoden 2023 tulossopimuksessa ELY-keskuksille oli asetettu 17 numeerista tavoitetta, jotka pääosin saavutettiin. Sanallisia tavoitteita oli 16 kpl ja myös nämä toteutuivat pääosin.

Tavoitteista poikkihallinnollisia/kahden hallinnonalan yhteisiä tavoitteita oli kaikkiaan 5 kpl. Näistä tavoitteista 3 oli sanallisia ja 2 numeerisia. Hallinnonaloille yhteisiä olivat seuraavat tavoitteet:

- ✓ Koulutus- ja osaamistaso nousee ja osaavan työvoiman saatavuus paranee: osaamisen kehittämisen edistäminen alueella, jotta koulutus- ja osaajatarjonta vastaavat elinkeinoelämän ja jatkuvan oppimisen tarpeisiin (OKM + TEM)
- ✓ Elinikäisen ohjauksen palveluiden saatavuuden ja laadun seuraaminen ja kehittäminen (OKM + TEM)
- ✓ Korkeaa arvonlisää tuottavien palveluiden, luovan talouden, kulttuurimatkailun ja kulttuurialan toimintaedellytysten tukemista edellyttävät toimet (OKM + TEM)
- ✓ Rahoitetuissa hankkeissa keskimäärin syntyneet työpaikat yrityksissä (MMM + TEM)

- ✓ Rahoitetuissa hankkeissa syntyvä liikevaihdon kasvu yrityksissä (MMM + TEM)

1.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus (ELY-keskukset)

ELY-keskukset saavuttivat tavoitteensa pääosin. Seuraavassa esitetään toimialakohtaiset arviot vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta vuonna 2023:

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla korkeaa arvonlisää tuottavien palveluiden, luovan talouden, kulttuurimatkailun ja kulttuurialan toimintaedellytysten tukemista edistävät ELY-keskusten toimet olivat monipuolisia, laaja-alaisia ja vastasivat pääosin hyvin toimijakentän tarpeisiin. Rahoitusmahdollisuuksista viestimisen ja hankeneuvonnan sekä edistämisverkostojen aktiivisen toiminnan ja vahvistumisen (useat ELY-keskukset) lisäksi luovien alojen ja kulttuurimatkailun edistäminen maaseutuohjelman hankerahoituksella ja Leader-rahoituksella (erit. Satakunnan ELY-keskus), korkeaa arvonlisää tuottavien yritysten merkittävä osuus yrityksen kehittämisavustuksen saajissa (erit. Varsinais-Suomen ELY-keskus) ja kehitettyn luovien alojen yrittäjäkoulutusmallin leviäminen muualle Suomeen (Pohjois-Karjalan ELY-keskus) ovat onnistuneita toimia vaikuttamistavoitteen toteuttamisessa. Neljän ELY-keskuksen osalta tavoite toteutui vain osittain.

Koulutukseen ja osaamiseen liittyvien tavoitteiden osalta verkostotyön vaikutus on jäänyt ohueksi. Koulutuksen suuntaamisen kannalta jatkuvaan oppimiseen ja erityisesti osaamis- ja työvoimatarpeiden ennakointiin on kiinnitetty huomiota. Vaikuttavuus TKI-toiminnan osalta elinkeinotoiminnan tuottavuuden, kasvun ja kansainvälisyyden parantamiseksi näyttäisi olevan useilla ELY-keskuksilla vähäistä. TKI-toimintaan liittyvää yritysyhteistyötä on raportoitu jonkin verran, korkeakoulujen ja muiden innovaatiotoimijoiden välistä yhteistyötä ei juurikaan.

Maa- ja metsätalousministeriön ruokaosaston ja Ruokaviraston ohjaamissa tehtävissä ELY-keskuksilla on kolme yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tulostavutta, joista kaksi on yhteisiä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Rahoituskausi vaihtui vaikeutti tavoitteiden saavuttamista mittareissa Rahoitetuissa hankkeissa keskimäärin syntyvät työpaikat yrityksissä (työpaikkakerroin) ja Rahoitetuissa hankkeissa syntyvä liikevaihdon kasvu yrityksissä, liikevaihtokerroin (arvio). Työpaikkatavoite saavutettiin yhdeksässä ELY-keskuksessa. Liikevaihtokertoimen toteutumia ei voitu maaseuturahaston osalta vuodesta 2023 raportoida, joten tavoitteen saavuttamista ei voida arvioida. Elintarvikeketjun turvallisuus ja vastuullisuus % -mittarin 90 %:n valtakunnallinen tavoite saavutettiin 12 ELY-keskuksessa.

Liikenne- ja viestintäministeriön/Väyläviraston toimiala:

Vuonna 2023 päälylystysohjelman pituus oli historiallisen lyhyt (1600 km), ja samanaikaisesti etenkin alemman päälylystetyn tien kunto on heikkenemässä kiihtyvällä vauhdilla. Tähän tilanteeseen nähden ELY-keskukset ovat saavuttaneet tyytyväisyyystavoitteet sekä yksityishenkilöiden että raskaan liikenteen osalta hyvin. Toisaalta lyhyt päälylysteohjelma tulee näkymään enemmän talven 23/24 tyytyväisyyystulosten tasossa ja vaikeuttamaan siten vuoden 2024 tavoitteen saavuttamista. Kahdessa rannikkoalueen ELY-keskuksessa raskaan liikenteen tyytyväisyyystavoitetta ei saavutettu. Vaihtelevat keliolosuhteet rannikolla vaikeuttavat maanteiden hoitoa ja vaurioittavat myös päälylysteitä, tässä mielessä tulos on tyytyväisyyystavoitteiden osalta looginen. Ongelmat tieverkon kuntotilanteen kanssa ovat konkreettisia erityisesti vähäliikenteisten teiden varrella sijaitseville yrityksille, joten tilanne heijastuu paikoin myös E-vastuualueen arkeen.

Henkilövahinkoon johtaneiden onnettomuuksien kehityssuunta on positiivinen koko maan osalta ja onnettomuuksien määrä laski ennakoitua enemmän, vaikka tavoite jäikin saavuttamatta kahden ELY-keskuksen osalta. Kehityksen suunnan pitäminen tavoitteen mukaisena edellyttää kuitenkin paljon toimia jatkossakin liikenneturvallisuuden nollavision saavuttamiseksi. Tavoitteen osalta haasteena on poliisin tekemän onnettomuusraportoinnin vähentyminen ja vakavien onnettomuuksien tilastoinnin hitaus. Onnettomuuksien osalta vuosittainen satunnaisvaihtelu on haaste vuosittaisessa tavoiteasetannassa.

Työ- ja elinkeinoministeriön toimialalla työllisyyteen liittyvät tavoitteet jäivät pääsääntöisesti toteutumatta ELY-keskusalueilla kahta aluetta lukuun ottamatta. Työllisyyden kuntakokeilut, joilla on ollut suuri osa työnhakija-asiakkaista, jäivät tavoitteista suhteellisesti enemmän kuin TE-toimistot. Talouden taantumasta myötä kaiken kaikkiaan työvoiman kysyntä heikkeni ja työttömyys lähti kasvuun.

Pk-yritykset uudistuvat ja kasvavat monipuolistaen elinkeinorakennetta osion tavoitteet toteutuivat joko täysin tai pääosin. KasvuCRM:ään kirjattujen liidien määrä jäi viidessä ELY-keskuksessa toteutumaltaan vaillinaiseksi, samoin rahoitetuissa hankkeissa syntyvät vientikerroin jäi alle tavoitteen. Yhteisten tavoitemittarien osalta vaillinaiseen toteutumiseen vaikutti maaseutuohjelmien kehittämishanke- ja yritysrahoitusten hakujen käynnistyminen vasta vaiheittain vuoden lopulla.

Koulutus- ja osaamistason nosto ja osaavan työvoiman saatavuuden osalta tavoitteet saavutettiin. Kansainvälisten osaajien osalta tavoite toteutui vain osin kahdessa ELY-keskuksessa. Tavoitteet hiilineutraaliuden edistäminen ja kiertotalous toteutuivat pääosin jääden kahden ELY-keskuksen osalta osittain tavoitteesta. Kestävän kaupunkikehityksen osalta tavoitteet toteutuivat kahdella ELY-keskusalueella vain osittain, samoin innovatiiviset hankinnat toteutuivat osittain neljällä ELY-keskus –alueella.

Ympäristöministeriön toimiala:

Ympäristöministeriön arvion mukaan ELY-keskusten toiminnan tuloksellisuuden kehitys on jatkunut pääosin myönteisenä ja suurin osa asetetuista tulostavoitteista on toteutunut. ELY-keskuksen ympäristövaatuualueen monilla tehtävillä on erittäin suuri vaikutus vihreään siirtymään, ilmasto- ja luontotavoitteiden sekä investointien edistämiseksi. Määräaikaisia voimavaroja on pyritty kohdentamaan lupamenettelyihin sekä ennakkoneuvotteluihin kytkeytyviin tehtäviin. Erityisesti YVA –menettelyjen määrä on kasvanut voimakkaasti viimeisten vuosien aikana.

Kiertotalouden ratkaisujen osalta yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistäminen on suurimmassa osassa ELY-keskuksista toteutunut tavoitteiden mukaisesti, vaikka ELY-keskuksilla ei ole suoria keinoja vaikuttaa yhdyskuntajätteen kierrätykseen. Kaikissa ELY-keskuksissa on perustettu alueelliset yhteistyöryhmät, joiden tehtävänä on tukea valtakunnallisen jätesuunnitelman valmistelua, toimeenpanoa sekä toimeenpanon seuranta. Yhteistyöryhmien toiminta alkaa olla vakiintunutta. Valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteita on huomioitu mm. annetuissa lausunnoissa sekä neuvonnassa, ja kierrätystavoitteita pyritään monissa ELY-keskuksissa saavuttamaan eri toimijoiden laajalla yhteistyöllä. Uudistetun jätelain vaatimukset huomioidaan yleisesti valvonnassa sekä toiminnanharjoittajien ohjauksessa. Erityistä huomiota on kiinnitetty mm. uudistettujen erilliskeräysvelvoitteiden noudattamiseen. Isännättömien ympäristö- ja terveyshaittaa aiheuttavien pilaantuneiden alueiden selvityksiä edistettiin valtakunnallisessa Maaperä kuntoon –ohjelmassa lähes tavoitteiden mukaisesti ja puhdistuksia tehtiin tai niihin myönnettiin valtionavustusta 50 % yli asetetun tavoitteen. ELY-keskusten ilmastotyö vahvistui vuonna 2023 sekä ELY-keskusten välillä, että kunkin ELY-keskuksen omalla toiminta-alueella. Valtakunnalliselle ilmastotyölle määriteltiin painopisteet ja ilmastomuutoksen hillintää saatiin edistettyä erityisesti hyödyntämällä verkostomaisia työskentelytapoja sekä tiivistämällä yhteistyötä alueen sidosryhmien kanssa.

Luonnon monimuotoisuus ja vesien tilan osalta luonnonsuojelualueiden toteutus sujui kokonaisuutena hyvin laskevasta rahoituksesta huolimatta. Luontotyyppien ja lajisuojelun edistäminen on toteutunut pääosin suunnitelmien mukaisesti. Helmi-elinympäristöohjelma eteni tuloksekkaasti vuonna 2023 ja useimmat ELY-keskukset toteuttivat heikentyneiden elinympäristöjen tilaa parantavia toimia kaikissa ohjelman elinympäristöteemoissa. Arvokkaiden lintuvesien kunnostuksissa tulokset ylittivät odotukset ja vuonna 2023 kunnostustoimet valmistuivat peräti 31 kohteella. Helmi-ohjelmassa lintuvesikohteiden kunnostustoimenpiteet kohdennetaan ensisijaisesti Natura 2000 -verkostoon kuuluville erityisen arvokkaille lintuvesikohteille. Itämeren ja vesien hyvän tilan osalta vuodelle asetetut tavoitteet saavutettiin kohtalaisen hyvin, vesien- ja merenhoidon suunnitelmien 2022–2027 toimeenpano jatkui kaikilla alueilla

useimmilla toimialoilla. Kipsi-hanke eteni kokonaisuutena tyydyttävästi. Tämä selittyy osittain RRP-raportointihaasteilla ja lainsäädäntömuutoksilla (maatalouden RPA). ELY-keskusten raportoinneista nousee hyviä esimerkkejä ELY-keskusten vaikutusmahdollisuuksien käyttämisestä mm. elinkeinovastuualueen tai alueiden käytön yhteistyössä, kuten vesienhoidon tuominen mukaan MRL:n mukaisiin kuntien kehityskeskusteluihin. Useimmissa ELY-keskuksissa saavutettiin tai jopa ylitettiin vesistökuunnostushankkeiden määrille asetetut tavoitteet. Useat alueelliset toimijat saatiin hyvin mukaan toteuttamaan vesien tilaa parantavia kunnostustoimia. Sidosryhmäyhteistyötä on tehty monipuolisesti ja se on selvästi tukenut toimintaa ja aktivoinut alueellisia ja paikallisia toimijoita. Vesistökuunnostusverkostot ovat edistäneet vesiensuojelun tehostamisohjelman asettamien tavoitteiden mukaista toimintaa. Verkostoissa on onnistuttu hyödyntämään viimeaikaista tutkimustietoa, vesistöjen seurantatietoa sekä paikallistuntemusta ja samalla sovitettu yhteen valtakunnallisia tavoitteita ja paikallisia olosuhteita.

1.2 Toiminnallinen tuloksellisuus (ELY-keskukset ja KEHA-keskus)

Sekä ELY-keskukset että KEHA-keskus saavuttivat tavoitteensa pääosin. ELY-keskusten toiminnallisen tuloksellisuuden osalta arviointia hankaloittaa se, ettei toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä ole eroteltu henkilöstövoimavarojen ja toimintamenomäärärahojen käyttöä toimialoittain, tehtävittäin tai vastuualueittain.

ELY-keskukset saavuttivat tavoitteensa luovien alojen ja kulttuurimatkailun osalta pääosin. ELY-keskukset ovat arvioineet osaamisen ja ohjauksen kehittämiseen liittyvät tavoitteet kaikkien osalta täysin toteutuneiksi. Kansainvälisiin osaajiin liittyvät tavoitteet ovat niin ikään toteutuneet täysin suurimmassa osassa ELY-alueita, mutta haasteita on ollut Keski-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla. Kuvaukset toimista ovat tekstissä kuitenkin kaikkien ELY-keskusten osalta edelleen varsin ohuet. Positiivisina avauksina TKI:n osalta Keski-Suomen ELY-keskus on ottanut vahvaa roolia verkostojen kokoajana ja TKI-aktiivisuuden edistäjänä valtakunnallisen TKI-rahoituksen kasvattamistavoitteen edistämiseksi. Toimenpiteinä on käynnistetty mm. TKI-verkostoryhmä ja TKI-hankkeiden yhteistyöryhmä. Myös Lapin ELY-keskus on kehittänyt uusia käytänteitä TKI-toiminnan vauhdittamiseksi, esim. TKI-pyöreä pöytä yritysten kanssa sekä yrityksiä kiertävät TKI-lähettiläät. Lisäksi TKI-toimintaa ovat raportoineet Satakunnan, Kaakkois-Suomen ja Pohjois-Savon ELY-keskukset. Muiden ELY-keskusten osalta erityisesti yritysten, korkeakoulujen ja muiden innovaatiotoimijoiden välistä yhteistyön vahvistumista ei ole raportoitu.

Elintarvikeketjun valvontojen osalta ELY-keskusten tekemien valvontojen toteuma oli 97 %. Maatalouden valvontasuunnitelmat toteutuivat lähes täysimääräisesti. Uuden CAP-toimeenpanokauden haltuunotto sekä uudet tehtävät ja uudenlainen yhteistyö YTA-alueiden kanssa on käynnistynyt hyvin. ELY-keskukset ovat onnistuneet myös viljelijätukihallinnon tehtävien toimeenpanossa ja tavoitteiden saavuttamisessa, viestinnässä sekä varautumisen kehittämisessä ja huoltovarmuuden ylläpitämisessä. Vuosi oli tuottajille vaikea johtuen hintasuhteiden ja kysynnän muutoksista, hankalasta satovuodesta ja tukijärjestelmien uudistamisesta. Näillä oli vaikutusta tiettyjen luomuun, investointeihin ja sukupolvenvaihdoksiin liittyvien toimenpiteiden kysyntään.

Yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistämisen osalta ELY-keskukset saavuttivat tavoitteensa pääosin. Tuloksellisuutta on haastavaa mitata, sillä siihen ei ole yhteneviä keinoja. ELY-keskusten suorittamien ympäristönsuojelu-, jäte- ja vesilain mukaisten tarkastusten kokonaismäärä oli 2121 kpl. Määrä on pienin moneen vuoteen. Valtion talousarviossa esitetyn mukainen arvio oli 2400. Vaikka suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet saavutettiin, niin valvontatoiminnan vähenemiseen on syytä kiinnittää huomiota ja ryhdyttävä tarpeellisiin toimiin tavoitteiden saavuttamiseksi.

Luonnonsuojelualueiden toteutuksen osalta ELY-keskukset saavuttivat tulostavoitteensa pääosin. Ohjelmakohtaisesti tekemisen painotusta olisi joissakin ELY-keskuksissa syytä pohtia suunnitelmallisemmin käytettävissä olleen rahoituksen puitteissa ja siirtää tekemistä esimerkiksi METSO-ohjelmalta Helmi-ohjelman soidensuojeluun. Luontotyyppien ja lajisuojelun edistämisen osalta ELY-keskukset saavuttivat

Helmi-ohjelman tulostavoitteensa pääosin. Palvelujen ja joukkoliikenteen järjestämistä tukeva taajamarakenteen kehitys on ollut pääosin asetettujen tavoitteiden mukaista. Tavoitteen osalta on huomioitavaa, että taajamarakenteen kehittymiseen vaikuttavat myös alueen olosuhteet, mm. väestökehitys. Alueidenkäytön edistämisen painopisteiden osalta toiminta on ollut tuloksellista. Kaavoitus on ollut vilkasta ja monilla alueilla erityisesti yleiskaavoitus on kehittynyt laadullisesti ja/tai kattavuudeltaan myönteisesti. Puhtaan siirtymän hankkeita, erityisesti aurinko- ja tuulivoimahankkeita, on ollut vireillä paljon ja niiden edistymistä on pystytty tukemaan.

Asiakkuudet, digitalisaatio ja yhteiset toimintatavat -tulostavoitteen osalta ympäristövalvonnan valvontasuunnitelmiin sisältyvän YSL:n mukaisen valvontaohjelmantoteutumisen osalta alueelliset valvontakohteista tehtyyn riskinarviointiin perustuvat valvontaohjelmat toteutuivat yleisesti ottaen hyvin. Viherää siirtymää ja investointien edistämistä on tuettu lisävoimavaroilla. YVA-menettelyjen määrä on lisääntynyt, ja ELY-keskusten merkitys ennakollisissa menettelyissä kasvanut. Jatkossakin tulee varmistaa, että menettelyt ovat sujuvia.

Joka toinen vuosi toteutettava sidosryhmätyytyväisyystutkimus toteutettiin seitsemättä kertaa ja tehty yhteistyö koettiin tärkeäksi ollen 1-5 asteikolla 4,51. ELY-keskukset koetaan asiantuntevaksi, yhteistyötaitoiseksi ja helposti lähestyttäväksi kumppaniksi. Ohjaavien ministeriöiden ja virastojen sekä ELY-keskusten eri vastuualueiden välinen vuorovaikutus on ollut säännöllistä, aktiivista ja toimivaa. Esimerkiksi L-vastuualueen ja ko. hallinnonalan tavoitteiden edistäminen yleisemminkin näkyy käytännössä yhtenäisinä toimintatapoina tienpidossa sekä yhdessä tehtävänä kehittämistyönä. Esimerkiksi loppuvuodesta 2023 on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä korjausvelkaranahan mahdollistamia päällystystöitä. On hyvä huomioida, että L-vastuualueiden hankinta-alueet toimivat laajemmalla alueella kuin yhden Liikenne -vastuualueen ELY-keskusalue.

1.3 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen (ELY-keskukset ja KEHA-keskus)

ELY-keskukset ja KEHA-keskus saavuttivat tavoitteensa täysin ja kokonaistyötyytyväisyysindeksi nousi edelliseen vuoteen verrattuna. Myös sairauspoissaolot (työpv/htv) laskivat vuoteen 2022 verrattuna, mutta olivat edelleen korkeammalla tasolla kuin vuonna 2021.

Tietyiltä osin huolta aiheuttaa osittain henkilöresurssien niukkuus suhteessa tehtävämäärään. Yksi pitempi poissaolo tai korvausrekrytoinnin toteutumisen odottaminen aiheuttavat raskasta kuormitusta muille työntekijöille. Sijaisjärjestelyihin olisi hyvä kiinnittää huomiota jo hyvissä ajoin. Yleensä toisten työtehtävien paikkaaminen vaatii perehdytystä, jota ei äkillisissä tapauksissa pystytä tekemään.

1.4 Erikoistumis- ja keskitetyt tehtävät (ELY-keskukset)

ELY-keskukset ovat kokonaisuudessaan hoitaneet niille osoitettuja erikoistumis- ja keskitettyjä tehtäviä hyvin ja niille asetetut tavoitteet on pääosin saavutettu.

Seuraavaksi näihin liittyen joitain huomioita:

Kalatalouden tavoitteiden toteutumisesta on vaikea arvioida, koska tilinpäätös ei kerro kalataloustehtävien toteutumisesta mitään. Ainoastaan kerätyistä maksuista ja määrärahoista on kannanotossa tietoja. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kalataloustehtävien lainsäädännöllinen perusta on kuvattu puutteellisesti.

LVM:n ja Väyläviraston hallinnonalalla puutteelliset henkilöstöresurssit ovat pakottaneet osin supistamaan keskitettyä toimintaa. Tämä on vaikeuttanut keskitetyn asiakaspalvelun toimintaa vuoden 2023 aikana. Kuitenkin on huomioitava, että yhteistyö keskitetyn hoidon hankinnan kanssa on parantunut.

Ohjaavat tahot haluavat antaa kiitosta erityisen hyvin onnistuneesta erikoistumis- tai keskitetyn tehtävän hoitamisesta:

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää Kainuun ja Etelä-Savon ELY-keskuksia erinomaisesta turvallisuuskriittisten patoturvallisuustehtävien ja vesihuoltotehtävien hoidosta turvallisuusympäristön muutosten tuomissa muuttuvissa haasteissa.

Ympäristöministeriö huomioi seuraavat tehtävät, joiden osalta on onnistuttu erinomaisesti:

Uudenmaan ELY-keskus on hoitanut Kunta- ja järjestö-Helmi -avustusten jakoon liittyvän erikoistumistehtävän ammattitaitoisella ja esimerkillisellä tavalla. Varsinais-Suomen ELY-keskus osallistuu merenhoidon suunnitteluun, vuonna 2023 keskiössä oli meren tila-arvion ja ympäristötavoitteiden valmistelu. Vesienhoidon koordinaattorit (5 ELY-keskusta) ovat vastanneet oman alueensa vesienhoitosuunnitelmien toteuttamisesta ja seuraavien suunnitelmien yhtenäisestä tarkistamisesta. Varsinais-Suomen, Etelä-Savon ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset ovat hoitaneet hienosti vesiensuojelun tehostamisohjelman koordinaatio- ja edistämistehtävät.

Pirkanmaan ELY-keskuksen yhteydessä toimiva ympäristöasioiden asiakaspalvelukeskus on onnistunut hoitamaan suuren määrän yhteydenottoja (noin 22 000) korkealla ratkaisuasteella (78 %). Myös asiakasyytyväisyys on ollut korkea: 9,36/10 puhelimitse saaduista palautteista (palaute kerätty keväällä 2023).

1.5 Muut asiat

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus koordinoi ansiokkaasti ja ammattitaitoisesti vesien- ja merenhoidon strategisen LIFE -hankkeen (ACWA) valmistelua.

Seurantamittareiden osalta alueellinen ja paikallinen ilmastotyö vahvistuivat vuonna 2023 sekä ELY-keskusten välillä, että kunkin ELY-keskuksen omalla toiminta-alueella.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Tilinpäätös, ml. toimintakertomus on yleisesti ottaen laadittu ansiokkaasti. Erityistä kiitosta ELY-keskuksille annetaan koskien kattavaa kuvausta luvussa 1.3. Toiminnan vaikuttavuus. Tässä on kattavasti tuotu esiin maaseudun kehittämistukien ja viljelijätukien toimeenpanotehtävien onnistumisia ja toimintaympäristön muutosten aiheuttamia haasteita.

Raportointia on kuitenkin mahdollista kehittää nykyistä yhtenäisemmäksi.

Seuraavaksi joitain huomioita raportoinnin kehittämistarpeista:

Toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä ei erotella henkilöstövoimavarojen ja toimintamenomäärärahojen käyttöä toimialoittain, tehtävittäin tai vastuualueittain. Myös KEHA-keskuksen oman toiminnan voimavarojen kohdistumisen toimialakohtaisesti tulisi tulla selkeämmin esiin. Tilinpäätöksen rakenne voisi olla selkeämpi ja kaikkien taulukoiden osalta ei ollut numerointia. Joidenkin taulukoiden osalta jäi myös tulkinnanvaraisuutta. Esimerkiksi yhteiskunnallisen vaikuttavuuden alla esitetyt taulukot eivät ole toimiva esitystapa havainnollistaa asiaa. Tilinpäätöksestä käy ilmi ELY-kohtainen henkilöstön määrä, mutta ei henkilöstön määrää vastuualueittain jaoteltuna.

Kuten aiemmin edellä vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen kommentoinnin yhteydessä huomioitiin, TKI-toimintaan liittyvää yritysyhteistyötä olisi hyvä raportoida paremmin, huomioiden myös korkeakoulujen ja muiden innovaatiotoimijoiden välinen yhteistyö. Raportoinnissa voisi kiinnittää huomiota myös siihen, millä tavoin ELY-keskukset esim. verkostoyhteistyötä tekemällä ohjaavat alueen toimijoita eri rahtauslähteiden piiriin (esim. rakennerahastot) ja edesauttavat alueen sekä TKI-toiminnan, koulutustarjonnan, jatkuvan oppimisen ja elinikäisen ohjauksen tavoitteita tukevaa laadukasta hanketyötä.

Taloudellisuuslukujen tulkinnassa on tärkeää huomioida vuosittainen vaihtelu hakemusten ja tukipäätösten määrissä. CAP:n rahoituskauden ensimmäisenä vuonna tukipäätöksiä on tehty vaihteittaisen käynnistymisen johdosta niukasti, mikä näkyy korkeana suoritteiden hintana verrattuna aikaisempiin vuosiin. Tilannetta onkin kuvattu hyvin luvun 1.4.1.1 Toiminnan taloudellisuus ja tuottavuus ELY-keskuksissa tekstiosuuksissa. Yhden hakemuksen käsittelyyn käytetty keskimääräinen työaika tulisi kuitenkin olla selvitetävissä, jotta voitaisiin arvioida hakemuskäsittelyn kustannuksia eri tukijärjestelmissä suhteessa myönnetyn tuen määrään ja toimeenpanon sähköistämisen vaikutuksia kustannuksiin.

Yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistämisen osalta raportoinnin laajuus ja yksityiskohtaisuus vaihtelevat paljon ELY-keskusten välillä. Mittari on haastava, sillä se ei sisällä suoria mitattavia asioita eikä ELY-keskuksilla ole suoraa mahdollisuutta vaikuttaa asiaan.

Luonnonsuojelualueiden toteutuksen osalta tulostavoitteiden poikkeamia ei ole analysoitu kovin syvästi eikä korjaavia toimia ole juuri pohdittu. Luontotyyppien ja lajisuojelun edistämisen osalta kaikkien ELY-keskusten on tarpeen asettaa vuosittain numeeriset Helmi-ohjelman tulostavoitteet, jolloin ELY-keskusten kokonaiskapasiteettia ohjelman toteutuksessa olisi mahdollista ennakoida ja arvioida. Itämeren ja vesien hyvän tilan raportoinnissa voisi pyrkiä tarkempaan ja ELY-keskusten välillä yhteismitallisempaan muotoon. Vesistökunnostusten edistämisen osalta kunnostushankkeiden raportointiin ja tiedonhallintaan on panostettava enemmän.

3. Toimenpiteet, joihin ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen on tarpeen ryhtyä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Tuloksellisuuden parantamiseksi ohjaavat tahot esittävät seuraavaa:

ELY-keskusten tulee kiinnittää erityistä huomiota kasvavien tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan panostusten mahdollisimman vaikuttavaan hyödyntämiseen vahvistamalla alueellista yritysten, korkeakoulujen ja muiden innovaatiotoimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostoja. Osaamisen kehittämiseen liittyviin toimiin tulee kiinnittää huomiota, erityisesti huomioon ottaen TE24 –uudistus ja sen vaikutukset aluetoimijoiden rooleihin ja verkostoyhteistyöhön. Huomiota tulisi kiinnittää sidosryhmäyhteistyön lisäksi myös ELY-keskusten väliseen yhteistyöhön. Ohjaus, korkeakouluopiskelijoiden työelämäyhteydet sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen kanssa tehtävä yhteistyö ovat myös huomioitavia asioita.

Jätelainsäädäntöön on viime vuosina tehty useita muutoksia ja niiden toimeenpano on käynnissä. Muutoksilla on vaikutuksia ELY-keskusten toimintaan. Uudistetun lainsäädännön toimeenpanemiseksi on järjestetty ELY-keskuksille suunnattua koulutusta ja tarvittaessa koulutusta voidaan järjestää myös vuonna 2024. Meneillään olevassa jäte- ja tuotetietojärjestelmähankkeessa kehitetään jätehuollon valvonnan ja seurannan tietojärjestelmiä. ELY-keskusten osaamista tarvitaan tietojärjestelmien kehittämisessä ja ylläpidossa sekä jäteraporttien toteuttamisessa MYLLY-tietoalustalta. Jäte- ja tuotetietojärjestelmän osien ylläpitämisestä ja kehittämisestä vastaavien ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen tulisi kiinnittää huomiota järjestelmien käytettävyyden parantamiseen ja kehittämisen laatuun sekä varmistaa, että osien ylläpitoon on riittävät ja asiantuntevat resurssit ja selkeät toimintatavat. ELY-keskusten olisi myös huolehdittava järjestelmissä olevien tietojen ajantasaisuudesta ja oikeellisuudesta.

Ylipäätään KEHA-keskuksen tulisi tietojärjestelmiä kehittäessään huomioida mahdollisimman tasapuolisesti eri vastuualueiden kehittämistarpeet.

Tuloksellisuuden parantamiseksi ELY-keskusten tulee luonnonsuojelualueiden toteutuksen osalta pohtia resurssien kohdentamista joustavasti mm. yli ohjelmarajojen ja pohtia poikkeamien syitä. Helmi-ohjel-

massa voimavaroja tulee edelleen voimakkaasti suunnata käytännön toimenpiteisiin elinympäristöjen tilan parantamiseksi. Työntekijät ovat Helmi-ohjelman tehokkaan toteutuksen keskeinen tekijä ja voimavara ELY-keskuksissa. Henkilöstön toimenkuvissa tulee tunnistaa laaja-alaiset osaamistarpeet (mm. ohjelman eri elinympäristöjen tuntemus) ja kiinnittää aktiivista huomiota henkilöstön työhyvinvointiin, osaamisen kehittämiseen, riittävään perehdytykseen ja tukeen. Saumaton yhteistyö muiden Helmi-ohjelmaa toteuttavien organisaatioiden kanssa on ensiarvoisen tärkeää.

Vesien- ja merenhoidon tulisi löytää yhteistoimintamahdollisuuksia luonto- ja ilmastopolitiikan alueellisten työryhmien ja hankkeiden kanssa. Vesien- ja merenhoidon hankerintamalla on hyvä etsiä synergioita luonnon monimuotoisuus- ja ilmastohankkeiden kanssa.

Meneillään on lisäksi parhaillaan mittava hallitusohjelman mukainen aluehallinnon rakenneuudistus, jonka valmistelu vie aikaa ja resursseja sekä ohjaavilta tahoilta että ELY-keskuksilta ja KEHA-keskukselta. Ohjaavat tahot haluavat kiinnittää huomiota siihen, että KEHA- ja ELY-keskusten tehtävien riittävä hoito turvataan uudistuksesta johtuvasta siirtymävaiheesta.

4. Toimenpiteet, joihin TEM ja muut ohjaavat ministeriöt/virastot ryhtyvät tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti meneillään on valtion aluehallinnon uudistus – hanke. Ensisijaisesti tämä tarkoittaa lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien kokoamista uuteen perustettavaan monialaiseen virastoon, johon yhdistetään Valvira, Aluehallintovirastot sekä ELY-keskusten Y-vas-tualueen tarkoituksenmukaiset tehtävät. Uudessa virastossa ympäristöön liittyvät lupa- ja valvontatehtävät muodostavat yhden yhtenäisen kokonaisuuden.

ELY-keskusten puitteissa järjestetyn hallinnon osalta lähtökohtana on monialainen valtion aluehallinto, joka kootaan nykyistä vahvemmille alueille Elinvoimakeskuksiin. Uudistamisessa huomioidaan käynnissä oleva TE -uudistus. Elinvoimakeskukset ja niiden alueet muodostetaan nykyisten täyden palvelun ELY-keskusten pohjalta mahdollistaen tarvittaessa korkeamman toimipistemäärän. Elinvoimakeskusten määrää voidaan kasvattaa enintään yhdellä elinvoimakeskuksella palveluiden turvaamiseksi molemmilla kansalliskielillä. Edelleen mahdollistetaan elinvoimakeskusten erikoistuminen ja keskinäinen työnjako.

Valtion aluehallinnon uudistamisen osalta valmistelu tehdään niin, että uuden mallin mukaan järjestetty valtion aluehallinto käynnistää toimintansa viimeistään vuoden 2026 alusta. Samalla varmistetaan, ettei muutosvaihe vaaranna käynnissä olevien prosessien sujuvuutta. Uudistamisessa huomioidaan valtionhallinnon tuottavuusohjelma ja toimintamenojen sopeutustarve.

Poikkihallinnollisessa yhteistyössä valmisteltavan aluehallintouudistuksen lisäksi on meneillään myös Yhden luukun lainsäädäntöhanke, jossa valmistellaan ympäristöministeriön johdolla säännöksiä, jotta uusi lupaviranomainen voisi käsitellä hankkeen eri lakeihin perustuvia lupahakemuksia yhdessä. Ohjaavat tahot kannustavat osallistumaan näihin uudistuksiin ja resursoivat osaltaan mm. yhteistyön lisäämistä ja toimintamallien kehittämistä. Aluehallintouudistuksen yhteydessä tullaan uudistamaan myös ohjauksen menettelyjä ja toimintatapoja tarvittavilta osin ja tunnistetut kehittämistarpeet huomioiden.

Syksyllä 2023 toteutettiin ELY-keskusten arviointi, jonka loppuraportti julkaistiin tammikuussa 2024. Loppuraportti sisältää huomioita mm. tulosohtaukseen, tulossopimukseen, tavoitteisiin ja mittareihin liittyen. Näitä huomioita hyödynnetään ohjauksen toimintatapoja kehitettäessä.

ELY-keskusten ohjauksen toimintatavoissa ja kehitystyössä huomioidaan myös valtioneuvostotason kehitystyö ja sieltä saadut suositukset. Digitaalisen tulosohtaussovelluksen käyttöönoton mahdollisuuksia

selvitetään ja tarvittaessa ohjauksen menettelytapoja kehitetään siten, että tulossopimuksen ja seurannan toteuttaminen sovelluksen avulla tukee selkeää ja monialaista tavoiteasetantaa sekä poikkihallinnollista yhteistyötä.

Lisäksi ohjaavat tahot jatkavat toimia, joilla ne tukevat ja ohjaavat ELY-keskuksia niiden perustehtävissä. Meneillään olevissa ja toimeenpantavissa lakiuudistuksissa pyritään huomioimaan ja turvaamaan ELY-keskusten toimintaedellytykset niille osoitetuissa tehtävissä.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Tiina Korhonen

Erityisasiantuntija

Kristiina Santos

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätöksestä vuonna 2023

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Toimintaympäristö ei pandemian jälkeisenä aikana olekaan palautunut normaaliksi. Venäjän hyökkäys Ukrainaan 24.2.2022, Euroopan pakotetoimet ja irtautuminen venäläisestä energiasta, ovat pitäneet keskustelun raaka-aineiden strategisuudesta ja omavaraisuudesta pinnalla. Euroopan komissio ryhtyi toimenpiteisiin tavoitteenaan lisätä eurooppalaista raaka-aineiden tuotantoa sekä vähentää Euroopan riippuvuutta yksittäisistä kolmansista maista. EU:n kriittisten raaka-aineiden asetus tulee voimaan 24.5.2024. GTK osallistui asetuksen valmisteluun ja sen rooli asetuksen kansallisessa toimeenpanossa tulee olemaan keskeinen.

Asiakasratkaisut tulosalueen osuus ydintoiminnasta säilyi edellisvuoteen nähden samalla tasolla ja oli 17 % tavoitteen ollessa 20 %. Maksullisen toiminnan tuotto ylitti tavoitteen. Maksullisten ja yhteisrahoitteisten projektien osuuden osalta tavoite oli 32 %, ja toteuma oli 24,6 %, osuus pysyi samalla tasolla vuoteen 2022 nähden eikä tavoitetta saavutettu. Tämä heijastuu puolestaan näille projekteille asetettuun toiminnalliseen tavoitteeseen: htv-tavoite oli 77, mutta toteuma 70,3. Projektitoiminnan tulot kasvoivat kuitenkin merkittävästi ja ylittivät asetetun tavoitteen selvästi. Myös yhteisrahoitteisen toiminnan tuottojen osalta tavoitteisiin päästiin.

Outokummun Mintecin merkittävä kehittäminen on kunnianhimoinen, monivuotinen hankekokoaisuus, joka kehittää tutkimusinfrastruktuuria ja tarjoaa modernit työtilat, mutta ennen kaikkea oikea-aikaisena hankekokoaisuutena mahdollistaa osaltaan EU:n raaka-aineisiin liittyvien tavoitteiden toteuttamista. GTK Mintecin laboratoriokokonaisuuden rakentaminen eteni pääosin suunnitellusti. Myös tutkimusinfraan kuuluvien kestävän mineraalitalouden innovaatioalustan ja kaivannaisjätteiden sekä sivuvirtojen tutkimusalueen työtä on viety eteenpäin.

Työtyytyväisyys on laitoksella hyvällä tasolla ja vuoden 2023 henkilöstötyytyväisyyskyselyn vastausaktiivisuus oli GTK:ssa erittäin hyvällä tasolla. VMBaron työtyytyväisyyskyselyssä GTK:n tulos oli 3,81 ja saavutti vuodelle 2023 asetetun tavoitteen 3,8.

GTK:n näkyvyys eri viestintäkanavissa parani. Julkisyhteisöjen Luottamus & Maine –barometrissä mitattu GTK:n mainetta koskevat tulokset paranivat merkittävästi. Myös asiakaspalauteindikaattorilla mitattu asiakastytyytyväisyys oli hyvällä tasolla.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

VTV:n 29.4.2024 päivätty tilintarkastuskertomus toteaa, että talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu. Toiminnallisesta tehokkuudesta VTV:llä ei ole tullut esiin olennaista huomautettavaa. Tilinpäätöslaskelma liitteineen antaa oikean ja riittävän kuvan taloudellisesta asemasta, eikä sisäisen valvonnan osalta ole huomautettavaa.

Laitoksen tilinpäätös on selkeä, informatiivinen, ja lukijaystävällinen. Tilinpäätöksessä raportoidaan asianmukaisesti tulossopimuksessa asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Tiedot ovat riittävät ja tietojen analysointi sekä mahdollisten poikkeamien syiden erittely on toteutettu asianmukaisesti.

3. Toimenpiteet, joihin kirjanpitoyksikössä on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Henkilöstö on asiantuntijaorganisaation tärkein voimavara, joten henkilöstön jaksamiseen tulee jatkuvasti kiinnittää huomiota.

GTK:n tieto ja osaaminen sekä laitoksen tarjoamat ratkaisut ovat entistä ajankohtaisempia useissa yhteiskunnan kohtaamissa haasteissa, ja kestäviä ratkaisuja tarvitaan. GTK:n on syytä jatkaa asian kommunikointia aktiivisesti myös jatkossa.

Investointien kustannusten nousuun tulee kiinnittää huomiota.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö pyrkii varmistamaan laitoksen toimintaedellytykset turvaavan rahoituksen.

Ministeriö jatkaa laitoksen kunnianhimoisten kehittämishankkeiden edistämistä sekä laitoksen vahvuuksien esiin tuomista myös kansainvälisesti. Ministeriö pyrkii edistämään laitoksen tunnettavuutta EU:n kriittisten raaka-aineiden asetukseen liittyvissä konteksteissa ja muussa kansainvälisessä yhteistyössä.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Juhapekka Ristola

Johtava asiantuntija

Teo Kangaspunta

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Business Finlandin tilinpäätöksestä vuonna 2023

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta.

Business Finlandin toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteutumista arvioidaan ulkopuolisilla vaikuttavuusselvityksillä ja asiakastason vaikuttavuutta kuvaavilla mittareilla. Vuonna 2023 *Business Finland tukee talouden kasvua edistämällä asiakkaidensa kehittymistä globaalisti erittäin menestyviksi yrityksiksi* –tavoitteen osalta Business Finlandin asiakkaiden vienti kasvoi vain hieman enemmän (0,2 %) kuin OECD-maiden vienti keskimäärin¹, mikä oli selvästi alle tavoitetason. Vientiodotuksia mittaava rahoitettujen hankkeiden synnyttämän viennin ennuste (kerroin 49) oli kuitenkin yli kaksinkertainen tavoitetasoon nähden; hankkeiden tulosten korkeat vientiodotukset näkyvät erityisesti veturi- ja kumppanuushankkeissa. Business Finlandin kansainvälistymispalvelustaan saama asiakaspalaute oli erinomaisella tasolla. Business Finlandin johtama Team Finland –palvelupolkutyö on selkeyttänyt kansainvälistymispalveluiden kokonaisuutta yritysten näkökulmasta. Kansainvälistä vienninedistämispalvelua saaneista yrityksistä 85 % on saanut Business Finlandilta palveluita aiemmin Suomessa, mikä korostaa kotimaan ja ulkomaan verkostojen palveluiden läheisiä synergioita Business Finlandissa.

Toisen vaikuttavuustavoitteen mukaan *Business Finland edistää kestävä kehitystä auttamalla asiakkaitaan kestävien ratkaisujen ja toiminnan kehittämisessä*. Kestävän kehityksen edistämiseen liittyvien palvelutapahtumien osuus (59 %) kasvoi merkittävästi vuodesta 2022. Vähähiilisyyteen ja kiertotalouteen panostavien TKI-rahoitusasiakkaiden hankkeiden tavoitevuoden liikevaihtoarvio (11,6 mrd. euroa) oli tavoitetasoon nähden lähes kaksinkertainen, mihin vaikuttivat Suomen kestävä kasvun ohjelman vihreä siirtymän pilarin hankkeet sekä veturi- ja co-innovation -hankekokonaisuudet.

Business Finlandin *asiakkaiden liiketoiminnan rohkean uudistumisen* vaikuttavuustavoitteeseen liittyen Business Finlandin yritysasiakkaiden T&K-panostukset kasvoivat merkittävästi (16,4 %), kun yleinen T&K-menojen kasvu vastaavalla vertailujaksolla² oli 5,9 %. Rahoitettujen ekosysteemialoitteiden kumppaniorganisaatioiden määrä (204 kpl) ylitti selvästi tavoitteen. Business Finland myös edisti suomalaisten yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja muiden toimijoiden hakeutumista EU-rahoitusohjelmiin; avain- ja fokusasiakkaille annetun EU-neuvonnan asetettu tavoitetaso saavutettiin. Business Finland uudisti julkisen tutkimuksen rahoitusmalliaan tavoitteena lisätä tutkimuksen kunnianhimoa, kansainvälisyyttä sekä tutkimus-yritysyhteistyötä. Yhteistyötä Suomen Akatemian kanssa tiivistettiin. Business Finland ja Suomen Akatemia ovat tiivistäneet yhteistyötä rahoitusmalliansa yhteensovittamisessa sekä rahoittamiensa lipulaivojen ja veturiekosysteemien yhteistyön tukemisessa.

Vuonna 2023 Business Finland toteutti kaksi talouden kilpailukykyyn ja uudistumiseen liittyvää vaikuttavuusselvitystä. Ensimmäinen selvitys koski Business Finlandin ns. houkuttelutoimintoja (Invest-in, Visit Finland, Work in Finland, Film in Finland). Selvityksen mukaan Invest in Finlandilla on ollut keskeinen rooli ulkomaisten investointien houkuttelemisessa Suomeen. Work in Finland ja Talent Boost -ohjelma ovat lisänneet erityisosaajien kiinnostusta Suomea kohtaan ja parantaneet työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä palvelupolkuja. Visit Finlandin toimenpiteet ovat tehneet Suomesta globaalisti näkyvämmän matkailukohteena sekä ammattimaistaneet matkailualan yritystoimintaa. Film in Finland on ollut hyödyllinen Suomen markkinoinnissa kansainväliselle av-alalle muun muassa lisäämällä ulkomaisia av-tuotantoja Suomeen. Selvityksessä tuodaan esille myös useita kehittämis ehdotuksia kullekin toiminnolle niiden vaikuttavuuden lisäämiseksi.

¹ Toteuman laskentaan tarvittavat tiedot ovat olleet käytettävissä vasta tilinpäätöksen julkaisun jälkeen.

² 2021-> 2022; tuorein käytettävissä oleva tieto

Toinen vaikuttavuusselvitys koski T&K-yhteistyön rahoitusta (Co-Creation, Co-Innovation). Co-Innovation -rahoitus on viime vuosina ollut Business Finlandin yleisimmin käytetty rahoitusväline yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyön rahoittamiseen. Co-Creation -rahoituksella on tuettu laajojen yhteishankkeiden valmistelua. Co-Innovation -hankkeet ovat laajoja ja kunnianhimoisia tavoitteiltaan, mutta siitä huolimatta niihin on osallistunut merkittävästi myös pk-yrityksiä. Selvityksen mukaan yhteistyön tukeminen on vahvistanut uuden tiedon ja osaamisen siirtymistä tutkimusorganisaatioista yrityksiin ja auttanut osallistujia pääsemään osaksi laajempia TKI-verkostoja. Kehittämiskohteiksi tunnistettiin yhteishankkeiden valmisteluvaiheessa yhteisiin tavoitteisiin sitoutuvien kumppanien löytäminen ja kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen. Huomiota tulisi jatkossa kiinnittää myös hankkeiden tulosten kaupallistamiseen ja liiketoiminnan skaalaukseen. Kehittämisehdotuksia on perusteltua tarkastella Business Finlandin rahoituspalveluiden kokonaisuuden kannalta.

Business Finlandin *toiminnan kustannustehokkuutta* kuvaava rahoitustyön kokonaiskustannus myönnettyä rahoitusta kohden oli 2,6 %, lähellä tavoitetasoa. Business Finlandin asiakkaiden lukumäärä yhteenlaskettuja toimintamenoja kohden oli 58 kpl/1 milj. euroa, mikä jäi alle tavoitteen. Pk-yritysten TKI-rahoitushakemuksen käsittelyaika lyheni edellisvuoteen verrattuna ja oli keskimäärin 58 päivää, mikä vastasi hyvin asetettua tavoitetta. *Palveluiden laatua* mittaava asiakkaiden suosittelemuus (NPS) parani hieman - Business Finlandin asiakastyytyväisyys säilyi vuonna 2023 edelleen erittäin hyvällä tasolla.

Henkisten voimavarojen hallinnan ja kehittämisen –tavoitealueen osalta Business Finlandin henkilöstön kokonaistyytyväisyys laski (3,5 asteikolla 1-5) ja alitti asetetun tavoitteen. Myös Business Finlandin johtamista ja esimiestyötä kuvaava johtamisindeksi laski hieman edellisvuodesta, mutta ylitti kuitenkin asetetun tavoitteen. Toukokuun 2023 alussa voimaan tulleista, rahoituskeskuksen ja yhtiön tehtäväjakoa selkeyttävistä Business Finlandia koskevan lain muutoksista johtuen uusi organisaatio ja uudet tehtäväkuvat astuivat voimaan Business Finland Oy:ssä 1.8.2023 ja rahoituskeskuksessa 1.1.2024 alkaen. Tämä muutosprosessi vaikutti henkilöstöön ja johtamiseen merkittävästi vuonna 2023.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä työ- ja elinkeinoministeriön kanta kehittämistarpeisiin

Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätös ja toimintakertomus kattavat riittävällä tavalla Business Finland -kokonaisuuden eri toiminta-alueet. Tulostavoitteiden toteutumisesta on raportoitu perustuen tulossopimuksessa asetettuihin tavoitteisiin ja mittareihin. Tunnusluvut vertailutietoineen on esitetty kolmelta vuodelta. Toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä on myös analysoitu tavoitteiden saavuttamiseen ja saavuttamatta jäämiseen liittyviä tekijöitä. Myös toiminnallisen tehokkuuden tiedot on raportoitu riittävällä tasolla.

3. Toimenpiteet, joihin Innovaatorahoituskeskus Business Finlandissa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusvirasto on antanut Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilintarkastuskertomuksen vuodelta 2023 (D/344/04.08.01/2023). Tilinpäätöksen, sisäisen valvonnan sekä talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten noudattamisen osalta ei tilintarkastuskertomuksessa ole huomautettavaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on vuotta 2022 koskeneessa tilinpäätöskannanotossaan pitänyt kestävä kehityksen edistämisen tulostavoitteen toimenpiteiden jatkamista tärkeänä, samoin kuin tämän tavoitealueen toteutumista kuvaavan mittariston kehittämistä vuosille 2024-2027 valmisteltavaan uuteen tulossopimukseen. Kestävä kehityksen tavoitealueeseen liittyviä toimenpiteitä on tilinpäätöksessä kuvattu kattavasti, ja tavoitteistoa ja mittaristoa on kehitetty vuosien 2024-2027 tulossopimukseen.

Vuotta 2022 koskeneessa tilinpäätöskannanotossa ministeriö on myös pitänyt tärkeänä, että Business Finlandin yhteistyössä muiden keskeisten toimijoiden kanssa toteuttaman Talent-/Work in Finland –toiminnan tulostavoitteistoa ja -mittaristoa kehitetään vuosille 2024-2027 valmisteltavaan tulossopimukseen. Myös tämä on otettu huomioon uudessa tulossopimuksessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö on vuotta 2022 koskeneessa tilinpäätöskannanotossa myös todennut, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimenpiteitä tarkastellaan edelleen säännöllisesti osana tulosohejausta ja että huomioon tulee ottaa myös Euroopan komission RRF-järjestelmätarkastuksen raportin suositukset. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan rakenteita ja raportointia kehitettäessä tulisi selkeämmin huomioida se, miten rahoituskeskuksen ja yhtiön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyt on erotettu ja missä tehdään yhteistyötä. Edellä todettuun liittyviä toimenpiteitä on kuvattu tilinpäätöksessä. Vuoden 2023 tilinpäätöksen mukaan Business Finlandin sisäisen valvonnan tilan arvioidaan yhteenvedona olevan kohtuullisella tasolla. Panostusta sisäisen valvonnan kehittämiseen ja riskienhallintaan tulee edelleen jatkaa sekä sisäisten rakenteiden kehittämisen että ulkoisen toimintaympäristön muutosten vuoksi, huomioiden myös mahdolliset RRF-tarkastusten suositukset.

Henkisten voimavarojen hallinnan ja kehittämisen osalta työ- ja elinkeinoministeriö on vuoden 2022 tilinpäätöskannanotossa todennut, että panostusta asiantuntijaorganisaation henkilöstön työtyytyväisyyteen on tarpeen toteuttaa jatkuvana. Vuoden 2023 tilinpäätöksessä kuvataankin laajasti tähän liittyviä toimenpiteitä. Henkilöstön kokonaistyytyväisyys kääntyi kuitenkin laskuun. Toimintaympäristön ja toiminnan muutosten sekä valtionhallinnon tuottavuustoimenpiteiden tilanteessa panostusta henkilöstöön tulee edelleen jatkaa vahvasti ja laaja-alaisesti.

4. Toimenpiteet, joihin työ- ja elinkeinoministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Business Finlandin tulossopimuksen ja tulostavoitteiden tarkistamisessa vuodelle 2025 otetaan huomioon vuoden 2023 toiminnasta tilinpäätöksen pohjalta tehdyt havainnot, esille tulleet kehittämistarpeet ja tässä tilinpäätöskannanotossa esitetyt näkökohdat.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Juhapekka Ristola

Neuvotteleva virkamies

Liisa Lundelin-Nuortio

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätöksestä vuonna 2023

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) tekee työtä kuluttajien aseman ja kilpailun toimivuuden parantamiseksi ja vaikuttaa sitä kautta yhteiskunnan hyvinvointiin. Virasto pyrkii tuottamaan mahdollisimman paljon lisäarvoa kuluttajille ja kansantaloudelle.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

KKV kohdisti toimintavuoden 2023 aikana voimavaransa strategiansa mukaisesti niille alueille, joilla se pystyy tuottamaan suurimman mahdollisen yhteyskunnallisen hyödyn.

KKV on saavuttanut tulossopimuksessa eri osa-alueille asetetut tulostavoitteet. Tulostavoitteet on asetettu valtion tulosohejausmallin mukaisesti strategisina tavoitteina, joiden saavuttaminen edellyttää viraston toiminnan jatkuvaa kehittämistä.

Työ- ja elinkeinoministeriön ja KKV:n välisessä tulossopimuksessa sovittujen yksittäisten tulostavoitteiden osalta voidaan lisäksi todeta seuraavaa.

KKV tuottaa yhteiskunnallista lisäarvoa kansantaloudelle ja kuluttajille tulostavoite on toteutunut kilpailuasioiden vastuualueella kilpailuvalvonnan, kartellivalvonnan, yrityskauppa-valvonnan, kilpailuneutraliteetivalvonnan sekä hankintojen valvonnan eri valvontatoimin. Kuluttaja-asioiden vastuualueella tulostavoite on saavutettu sekä valvontatoimin että kuluttajapolitiikan vaikuttamistoimin. Viraston vaikutustenarviointiyksikkö on tuottanut tietoa markkinoiden toimivuudesta ja sääntelyvaihtoehdoista poliittisen päätöksen-
teon ja lainsäädäntötyön tueksi. Sidosryhmäkyselyn perusteella sidosryhmien arvio KKV:n kyvystä tuottaa lisäarvoa yhteiskunnalle on korkea (4,1/5).

Henkilöstön vahvaa asiantuntijuutta koskevan tulostavoitteen osalta KKV on jatkanut osaamisen kehittämisen organisointia ja systematisointia ja tehostanut koulutuspanosten keskittämistä. Henkilöstölle on järjestetty kilpailu- ja kuluttaja-asioiden vastuualueiden substanssikoulutuksen lisäksi viestintä ja mediavalmennusta. Sidosryhmäkyselyn perusteella sidosryhmien arvio KKV:n henkilöstön asiantuntijuudesta on korkea (4,1/5).

Hallinnonalan yhteisten dTEM-ohjelman tavoitteiden ja linjausten toteutumisen sekä digitaalisia valmiuksia koskevat tulostavoitteet saavuttamiseksi KKV on toteuttanut toimenpiteitä muun muassa kehittämällä verkkosivujensa ominaisuuksia ja ottamalla käyttöön massadatan käsittelyyn tarkoitettuja välineitä. Toimintavuoden aikana on järjestetty ICT-koulutusta.

Kokonaistyytyväisyyden parantumista koskevaan tavoitteeseen pyrittiin viraston strategian mukaisesti muun muassa viraston johtajille ja päälliköille suunnatulla koulutuksella, yksiköiden prosessien, roolien ja vastuiden selkeyttämisellä sekä kehittämällä viraston perehdytysprosesseja ja panostamalla osaamiseen. KKV:n henkilöstön tyytyväisyys on edelleen varsin korkealla tasolla (4,01/5).

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Tilinpäätös ja toimintakertomus sisältävät kattavan raportoinnin KKV:n toiminnasta ja tulostavoitteiden toteuttamiseksi tehdyistä toiminnoista sekä toiminnassa havaituista poikkeamista. Tilinpäätös ja toimintakertomus antavat työ- ja elinkeinoministeriölle riittävät tiedot tulosohejauksen kannalta.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla ei ollut tilintarkastuskertomuksessaan olennaista huomautettavaa KKV:n toiminnasta toimintavuonna 2023. Valtiontalouden tarkastusvirasto on tarkastuksen perusteella todennut, että KKV on noudattanut talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä.

3. Toimenpiteet, joihin Kilpailu- ja kuluttajaviraston on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

KKV:n tulee kiinnittää erityistä huomiota taloutensa ja henkilöstömääränsä kehitykseen. KKV:n tulee myös kiinnittää huomiota maksullisen toimintansa kustannusvastaavuuteen ja ryhdyttävä tarvittaviin toimiin kustannusvastaavuuden parantamiseksi.

Viraston tulee edelleen seurata kuluttajaneuvontapalveluiden saatavuutta ja mahdollista ruuhkautumista.

Muilta osin tilinpäätös ei anna erityistä aihetta toimenpiteisiin. Viraston toiminnan kehittämistä ja strategian toimeenpanoa on syytä jatkaa viraston lakisääteisten tehtävien tuloksellisen suorittamisen varmistamiseksi.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa KKV:n taloudellisen tilanteen kehittymistä. Ministeriö seuraa myös sitä, että hallitusohjelmassakin mainittujen kartelli- ja kilpailuneutraliteettivalvonnan täytäntöönpano säilyy tehokkaana.

Työ- ja elinkeinoministeriö kehittää tulosohjaus- ja raportointijärjestelmää yhteistyössä KKV:n kanssa huomioiden valtiovarainministeriön johdolla tehtävä tulosohjauksen kehittämistyö.

Osastopäällikkö

Jan Hjelt

Hallitusneuvos

Mikko Holm

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätöksestä vuonna 2023

Patentti- ja rekisterihallitus edistää teknistä ja taloudellista kehitystä ja yhteisöllistä toimintaa Suomessa ja kansainvälisesti.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Patentti- ja rekisterihallitus on saavuttanut tulossopimuksessa asetetut tavoitteet kaikkien neljän tavoitealueen osalta. Tavoitteet on asetettu strategisina tavoitteina, jotka edellyttävät viraston toiminnan jatkuvaa kehittämistä.

Viraston palvelukyky sekä suoritteiden ja palvelun laatu ovat asiakastyytyväisyyden perustella erittäin korkeat. Asiakastyytyväisyys on pysynyt korkealla tasolla (vuodesta 2021 lukien toteuma 4,0). Palvelualltiuden ja asiantuntevuuden arvostanaksi asiakkaat ovat antaneet 4,6. Asiakaspalvelua annetaan entistä enemmän myös englanniksi.

Patentti- ja rekisterihallituksen ydintehtävien osalta todetaan, että toimintojen eri osa-alueille asetetut tavoitteet on saavutettu. Aineettomien oikeuksien kysyntä kasvaa ja hakemusten käsittelyajat on saatu pidettyä asiakaslupausten mukaisena. Uusi patentin käsittelyjärjestelmä on otettu käyttöön. Rekisteritoimintojen osalta toimet käsittelyaikojen lyhentämiseksi ja rekisteritiedon luotettavuuden lisäämiseksi ovat onnistuneet. Valvontatoimintojen osalta toimenpiteet tilinpäätöstietojen kattavuuden lisäämiseksi ovat onnistuneet (kattavuus 96,2 %). Tilintarkastusvalvonta toimii tehokkaasti ja sidosryhmäyhteistyötä on kehitetty edelleen.

Digitalisaation osalta todetaan, että sähköisten palveluiden käyttöaste kasvaa. Sähköisen vireillepanon osuus kasvoi hieman (2022 toteuma 92,3 %, 2023 toteuma 93,5). Yritys- ja yhteisötietolaissa säädetty velvoite sähköiseen asiointiin kaupparekisterissä tulee voimaan 2026. dTEM -digikyvykkyyttä koskevaa tavoitetta ei saavutettu (tavoite 3,25 toteuma 2,95). Viraston on panostanut prosessien, palveluiden ja tietojärjestelmien uudistuksiin, mitä on hyvä jatkaa.

Henkisten voimavarojen hallinnan osalta todetaan, että henkilöstä työtyytyväisyys on erittäin korkealla tasolla (tavoite 3,9 toteuma 4,1). Virastossa seurataan säännöllisesti työtyytyväisyyden eri osa-alueita ja toteutetaan valtion yleisiä HR tavoitteita.

Talouden ja riskienhallinnan osalta todetaan, riskienhallintapolitiikan toimeenpano on edistynyt eri osa-alueilla. Suoritteiden kysyntä vaikuttaa suoraan viraston talouteen ja sitä seurataan suorittekohtaisesti. Väärinkäytösepäilyjen ilmoituskanava on otettu käyttöön 1.3.2023.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kanalta sekä kehittämistarpeet

Tilinpäätöksessä raportoidaan asianmukaisesti tulossopimuksessa asetettujen sanallisten tavoitteiden saavuttamiseksi tehdyistä toimenpiteistä sekä sanallisten ja numeeristen tavoitteiden saavuttamisesta. Tilinpäätöksessä raportoidaan tulossopimukseen sisältyviä tunnuslukuja laajemmin toiminnan eri osa-alueista ja viraston sisäisesti asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ja viraston strategian toimeenpanosta. Tämä on ministeriön näkökulmasta toivottavaa myös jatkossa.

Tietojen analysointi ja mahdollisten poikkeamien syiden erittely on toteutettu asianmukaisesti. Tilinpäätös antaa kattavan kuvan Patentti- ja rekisterihallituksen toiminnasta ja taloudesta ja luo hyvän pohjan tulostavastuulle.

Valtiontalouden tarkastusvirasto toteaa vuotta 2023 koskessa tilintarkastuskertomuksessaan, että talousarviota on noudatettu. Tarkastuskertomuksessa tuodaan tästä poikkeamana esiin, että talousarvion ja valtion talousarviosta annetun lain 3 a §:n vastainen kirjaus muiden sekalaisten tulojen osalta. Kokonaisuutena arvioiden kyse ei ole merkittävästä virheestä. Valtiontalouden tarkastusvirastolla ei ollut muilta osin huomautettavaa.

3. Toimenpiteet, joihin Patentti- ja rekisterihallituksessa on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomuksessa esiin tuodun johdosta Patentti- ja rekisterihallituksen tulee peruuttaa vuodelta 2023 siirretystä määrärahasta vastaava määrä.

Muilta osin tilinpäätös ei anna aihetta erityisiin toimenpiteisiin. Toiminnan edelleen kehittämistä ja viraston strategian toimeenpanoa on syytä jatkaa.

Patentti- ja rekisterihallituksen talous on pysynyt vakaana suoritteiden kysynnän pysyttyä korkeana. Viraston tulee seurata tarkasti suoritteiden kysynnän kehitystä ja tarvittaessa reagoitava siihen. Lisäksi viraston tulee kehittää talousarviomäärärahojen käytön seurantaa.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Työ- ja elinkeinoministeriö kehittää edelleen yhteistyössä Patentti- ja rekisterihallituksen kanssa tulohjaus- ja raportointijärjestelmää huomioiden valtiovarainministeriön johdolla tehtävä työ. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö kehittää yhteistyössä Patentti- ja rekisterihallituksen kanssa viraston rahoituksen rakennetta.

Osastopäällikkö

Jan Hjelt

Hallitusneuvos

Liisa Huhtala

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätöksestä vuonna 2023

Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) lakisääteisenä tehtävänä on valvoa ja edistää tuotteiden, palveluiden ja teollisen toiminnan turvallisuutta ja luotettavuutta. Virastolle säädettyihin tehtäviin kuuluu lisäksi kuluttaja-, kemikaali- ja kasvinsuojeluaineiden turvallisuuden valvonta ja edistäminen. Lisäksi huolehtii myös pätevyyden toteamisjärjestelmästä (akkreditointi) sekä vastaa malminetsintään ja kaivostoimintaan liittyvistä viranomaistehtävistä.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Laajat maailman- ja Euroopan laajuiset muutokset heijastuivat Tukesin toimintaan ja valvontakenttää toimintavuonna 2023. Teknologinen kehitys, digitalisaatio, energia-alan murros ja yritysten liiketoimintamallien sekä kaupankäynnin tapojen muutokset muuttavat toiminnan turvallisuusriskejä ja edellyttävät myös Tukesilta kykyä vastata muutoksiin tuloksellisesti.

Tukes on pääosin saavuttanut tulossopimuksessa eri osa-alueille asetetut tulostavoitteet. Tulostavoitteet on asetettu valtion tulosohtausmallin mukaisesti strategisina tavoitteina, joiden saavuttaminen edellyttää viraston toiminnan jatkuvaa kehittämistä.

Tukesin palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu ovat asiakastyytyväisyyden perusteella korkealla tasolla. Asiakastyytyväisyyden kokonaisarvosana on 3,9/5 vuonna 2023 toteutetun asiakastutkimuksen perusteella. Henkilökunnan asiantuntevuus ja ammattitaito sai tutkimuksessa korkean (yli 4,0/5) arvosanan. Myös kehityskohteet on tutkimuksen perusteella asianmukaisesti tunnistettu.

Tulossopimuksessa sovittujen yksittäisten tulostavoitteiden osalta voidaan lisäksi todeta seuraavaa.

Tiedon käyttämistä vaikuttavuuden kasvattamiseen koskevan tulostavoitteen osalta Tukes on määritellyt tiedolla vaikuttamisen yhdeksi ydinprosessiksi ja kehittänyt toimintaansa eri osa-alueilla. Vastuullisen toiminnan edistämisen tulostavoitteen osalta Tukes on jatkanut sekä oman että valvonnan kohteiden vastuullisuuden kehittämistä ja tukemista. Asiakaslähtöisyyttä koskevan tulostavoitteen saavuttamiseksi Tukes on parantanut asiakirjojensa muotoiluja sekä toteuttanut järjestelmäparannuksia.

Valmentavan valvonnan tulostavoite on toteutettu asiakasrajapinnassa muun muassa erilaisin koulutus- ja viestintäkeinoin. Yhteistyötä ja ammattitaitoa koskeva tulostavoite on toteutettu muun muassa tukemalla ministeriöitä sekä kansallisissa säädöshankkeissa että EU-säädöshankkeissa.

Tukes jatkoi toimintojensa ja palveluidensa digitalisointia. Tukes käynnisti kaksi laajaa tietojärjestelmien uudistamishanketta ja kehitti olemassa olevia digitaalisia palvelujärjestelmiä.

Henkisten voimavarojen hallintaa osoittava henkilöstön kokonaistyytyväisyys oli Tukesissa hyvällä tasolla (3,7/5). Tukesissa on panostettu henkilöstön koulutukseen ja osaamisen kehittämiseen.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Tilinpäätös ja toimintakertomus sisältävät kattavan raportoinnin Tukesin toiminnasta ja tulostavoitteiden toteuttamiseksi tehdyistä toiminnoista sekä toiminnassa havaituista poikkeamista. Tilinpäätös ja toimintakertomus antavat ministeriölle riittävät tiedot tulosohtauksen kannalta.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla ei ollut tilintarkastuskertomuksessaan olennaista huomautettavaa Tukesin toiminnasta toimintavuonna 2023. Valtiontalouden tarkastusvirasto on tarkastuksen perusteella todennut, että Tukes on noudattanut talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä.

3. Toimenpiteet, joihin Turvallisuus- ja kemikaalivirasto on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Tukesin tulee kiinnittää erityistä huomiota taloutensa ja henkilöstömääränsä kehitykseen sekä resurssiansa mahdollisimman tehokkaaseen ja riskiperusteiseen kohdentamiseen. Tukesin tulee edelleen kiinnittää huomiota maksullisen toimintansa kustannusvastaavuuden paranemiseen ja ryhdyttävä tarvittaviin toimiin kustannusvastaavuuden parantamiseksi.

Tukesin tulee jatkaa digitalisointi- ja tietojärjestelmähankkeita ja huolehdittava, että hankkeilla saavutetaan kustannussäästöjä. Tukesin on varmistettava painelaiterekisterin lainmukaisuus apulaisoikeuskanslerin kanteluasiassa antaman ratkaisun mukaisesti.

Muilta osin tilinpäätös ei anna erityistä aihetta toimenpiteisiin. Viraston toiminnan kehittämistä ja strategian toimeenpanoa on syytä jatkaa viraston lakisääteisten tehtävien tuloksellisen suorittamisen varmistamiseksi.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa Tukesin taloudellisen tilanteen kehittymistä. Työ- ja elinkeinoministeriö, yhdessä muiden Tukesia ohjaavien ministeriön kanssa, kiinnittää edelleen huomiota Tukesille mahdollisesti esitettävien uusien tehtävien ja nykyisten tehtävien laajentumisen arviointiin sekä näihin liittyvien riittävien resurssien turvaamiseen ja valvonnan riskiperusteisuuden kehittämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö jatkaa Tukesin digitalisointi- ja tietojärjestelmähankkeiden kehityksen ja vaikutusten seurantaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö kehittää tulosohjaus- ja raportointijärjestelmää yhteistyössä Tukesin ja Tukesia ohjaavien muiden ministeriöiden kanssa huomioiden sekä valtiovarainministeriön johdolla tehtävä työ että Tukesin ulkopuolisen arvioinnin suositukset.

Osastopäällikkö

Jan Hjelt

Hallitusneuvos

Mikko Holm

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Energiaviraston tilinpäätöksestä vuonna 2023

Energiaviraston tehtävänä on valvoa ja edistää sähkö- ja maakaasumarkkinoiden toimintaa sekä tukea ilmastotavoitteiden saavuttamista.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Energiavirastolle on asetettu yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen liittyviä tulostavoitteita, jotka liittyvät mm. energian tuotannon ja käytön kehittämiseen laaja-alaisesti, sähkön ja kaasun toimitusvarmuuteen ja verkkopalvelujen hinnoitteluun sekä sähkömarkkinoiden tehokkaaseen toimintaan. Lisäksi virastolle on asetettu yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita joka liittyvät toimintaan kasvihuonekaasujen päästökauppaviran-omaisena sekä uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden edistämisessä.

Virasto vahvisti sähkö- ja maakaasuverkkoyhtiöiden hinnoittelun kohtuullisuutta koskevat valvontamenetelmät vuoden 2023 lopussa. Kehitetyt menetelmät korostavat kustannusvastaavuutta, verkkoyhtiöiden tasapuolista kohtelua investointien rahoittamisen näkökulmasta sekä lainsäädännön tavoitteiden ja vaatimusten toteuttamista.

Lisäksi vuoden 2023 syksyllä virasto on aloittanut keskustelut liittojen kanssa uusista jaksoa 2026–2035 koskevista energiatehokkuussopimuksista.

Muita vuoden 2022 aikana viraston keskeisillä tehtäväalueilla tapahtuneita merkittäviä asioita on kuvattu yksityiskohtaisesti Energiaviraston vuotta 2023 koskevassa toimintakertomuksessa.

Energiaviraston yhteiskunnallisen vaikuttavuuden panos on ollut vuonna 2023 kokonaisuutena arvioiden hyvä.

Toiminnallinen tehokkuus

Energiavirastolle on asetettu toiminnalliseen tuloksellisuuteen liittyviä tulostavoitteita, jotka kuvaavat toiminnan tuottavuutta, taloudellisuutta ja asiakastyytyväisyyttä.

Vuonna 2023 digitaalisen toimintatavan kehittämisen painopiste on virastossa ollut uusien ja muuttuvien tehtävien digitaalisessa toteutuksessa. Energiavirasto on jatkanut oman arkkitehtuuri- ja järjestelmäkehitysmallin muokkaamista sellaiseksi, että myös pienivolyymisten palveluiden digitalisointi olisi kannattavaa. Tämä on aikaisemmin ollut esteenä digitalisuuden edistämiseksi.

Energiamarkkinoiden valvonnan ja edistämisen taloudellisuuden osalta vuodelle 2023 asetettua tavoitetta (sähkö- ja maakaasuvalvonnan toimintakulut per sähkön ja maakaasun kulutus <0,005 c/kWh) ei aivan saavutettu ja tunnusluku heikkeni edellisvuodesta. Tunnuslukua nostivat toimintakulujen kasvu. Toimintakulut kasvoivat edellisvuodesta noin 16 prosenttia johtuen puhtaan energian paketin toimeenpanon aiheuttamien lisätehtävistä sekä energiakriisin takia jälkikäteen maksettavien sähköhyvitysten toimeenpanosta.

Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuusprosentti on vaihdellut vuosittain ja oli 81 prosenttia vuonna 2023 (95 prosenttia vuonna 2022). Kustannusvastaavuuden kolmen vuoden keskiarvo on 92 prosenttia, minkä on hyvällä tasolla.

Toiminnalliselle tehokkuudelle asetettuja tulostavoitteita ei kaikilta osin täysin saavutettu, mutta kokonaisuutena arvioiden toiminnallinen tehokkuus on ollut vuonna 2023 hyvällä tasolla. Myöskään vuotta 2023 koskevassa tilintarkastuksessa ei toiminnallisesta tehokkuudesta esitettyjen tietojen osalta ole tullut esiin olennaista huomautettavaa.

Tuotokset ja laadunhallinta

Energiavirastolle on asetettu viraston kaikille toimintasektoreille tuotoksiin ja laadunhallintaan liittyviä tulostavoitteita, jotka virasto on täyttänyt kokonaisuutena arvioiden hyvin.

Tuotoksia on kuvattu laadullisesti yksityiskohtaisella tasolla Energiaviraston vuotta 2023 koskevassa toimintakertomuksessa. Toimintakertomuksessa on myös esitetty vertailutietoa esim. viraston eri toimintojen suoritelmääristä ja kustannuskehityksestä.

Viraston onnistumista asiakastyössä mitataan sidosryhmätutkimuksella. Energiavirasto teetti 2023 Luottamus & Maine –tutkimuksen jossa kartoitetaan suuren yleisön näkemystä julkishallinnon organisaatioiden maineesta. Vaikka suuri yleisö ei tunne Energiavirastoa ja sen tehtäviä kovin laajasti, tutkimuksen mukaan arvio viraston maineesta nousi 3,27 pisteeseen edellisvuoden 3,19 pisteestä arviointiasteikolla 1-5. Mainearvio koostui kahdeksasta osa-alueesta, joista eniten nousivat johto, hallinto sekä tuotteet ja palvelut.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Yhteisarvosana työtyytyväisyydestä vuonna 2023 oli 3,97 kun se vuonna 2022 oli 4,01. Tulossopimuksessa asetettu tavoite vuodelle 2023 oli >3,9 ja se siis saavutettiin. Osassa ryhmiä työtyytyväisyys oli nousussa ja osassa laskussa. Henkilöstökyselyn kahdeksasta osa-alueesta osassa oli nousua ja osassa laskua edelliseen vuoteen verrattuna.

Viraston henkilöstövoimavarojen käytön haasteena on perinteisesti ollut lisääntyvien tehtävien ja resurssien yhteensovittaminen. Viraston tehtävät ovat usean vuoden ajan lisääntyneet yksittäisten lisätehtävien sekä isompien tulevien tehtäväkokonaisuuksien toimeenpanon johdosta.

Viraston tehtävien täyttämisen edellyttämien henkilöresurssien varmistaminen säilyy haasteena myös jatkossa, EU-taustaisen ja myös kotimaisen energiapoliittisen ohjauksen lisääntyessä. Esimerkiksi vuoden 2024 talousarvioon virasto esitti noin 20 htv:n lisäystä, joita ei sinne saatu.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Energiaviraston toiminnan raportointi on ollut riittävää ja virasto on pyrkinyt systemaattisesti vastaamaan sille asetettuihin tulostavoitteisiin. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen raportointi on kattanut tulossopimuksen kaikki osa-alueet. Tulostavoitteiden toteutuminen ja poikkeamat tavoitteista on raportoitu ministeriön näkökulmasta asianmukaisesti.

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuksessa vuodelta 2023 ei ole ilmennyt huomautettavaa. Tilintarkastuskertomuksessa todetaan, että tarkastuksen perusteella talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu, eikä tarkastuksessa ole sisäisen valvonnan osalta tullut esiin olennaista huomautettavaa.

3. Toimenpiteet, joihin Energiaviraston on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö toteaa Energiaviraston saavuttaneen sille asetetut keskeiset vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteet kokonaisuutena arvioiden hyvin. Energiavirasto on toiminut hallinnonalan strategisten tavoitteiden ja tulossopimuksessa sovittujen strategisten tavoitteiden mukaisesti.

Valtiontalouden tarkastusviraston antamassa, Energiaviraston vuoden 2023 toimintaa koskevassa tilintarkastuskertomuksessa ei ole esitetty huomautettavaa viraston toiminnasta. Energiaviraston tulee kuitenkin jatkossa huomioida tilintarkastajan vuosiyhteenvedossa mainitut ja viraston johdon tietoon saatetut asiat, joilla molemmilla on vaikutusta viraston talouteen.

Valtionhallinnon säästötavoitteet tuovat myös Energiavirastolle erityistä tehtävien ennakointi-, suunnittelu- ja organisointivastuuta. Säästötavoitteiden kohdentuminen tarkentuu vuoden 2024 aikana ja tämän vaikutuksista viraston toimintaa on tarpeen keskustella alkusyksyn puolivälitulosneuvottelussa ja varsinaisessa tulosneuvottelussa vuoden lopulla. Virasto tekee jatkossakin yhteistyötä tulosohjaavan osaston kanssa budjetti- ja kehysvalmisteluissa riittävien resurssien turvaamiseksi. Ministeriö seuraa tilannetta ja mahdollisuuksien mukaan esittää lisäresursseja virastolle.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden osalta viraston kanssa on sovittu, että virasto ja ylijohtaja viestivät aktiivisesti ajankohtaisista ja erityisesti yhteiskunnallista huomiota saavista asioista.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Riku Huttunen

Neuvotteleva virkamies

Markku Kinnunen

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtiontakuurahaston tilinpäätöksestä vuonna 2023

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, takausten ja muiden valtiontakuurahastolain (444/1998) 4 §:ssä tarkoitettujen sitoumusten täyttäminen, joista valtio vastaa. Rahaston tehtävänä on toimia valtiontakuurahastolain 4 §:n nojalla puskurina valtion budjetista Finnvera Oyj:n suuntaan valtion takuu- ja erityistakaustoiminnassa. Operatiivinen toimija Valtiontakuurahaston vastuulla olevassa takuu- ja erityistakaustoiminnassa on valtion omistama erityisrahoitusyhtiö, Finnvera Oyj.

Rahaston toiminnan luonne on pääasiallisesti tekninen. Työ- ja elinkeinoministeriön Valtiontakuurahastosta vastaava ohjausyksikkö ei ole asettanut rahastolle tulostavoitetta rahaston toiminnan teknisen luonteen sekä rahaston ja Finnvera Oyj:n välisen työnjaon johdosta. Tulostavoitteiden asettaminen sekä niiden toteutumisen mittaaminen ja seuranta vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan osalta tehdään Finnvera Oyj:n rahoitus-toiminnalle.

Rahasto saa varansa valtiontakuurahastolain 11 §:ssä tarkoitettuihin vastuusitoumuksiin liittyvistä takaisinperintäsaatavista, valtion talousarviossa rahastolle siirrettäväksi osoitettavasta määrärahasta, erityisrahoitusyhtiön rahastoon siirtämisestä varoista ja mahdollisesta rahastolainasta suoritettavista maksuista. Aiemmin, kun rahastolla oli vielä vastuukantaa, se sai varoja myös takuumaksuista. Rahaston varat ovat osa valtion yleistä kassavarantoa, jonka hoitamisesta vastaa Valtiokonttori. Rahaston pääoma sijoitetaan osana valtion yleistä kassahallintoa. Rahaston pääoman sijoittamisesta saatavia tuottoja ei tulouteta rahastoon, minkä johdosta rahaston pääoman tuotolle ei ole asetettu tavoitetta.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä tulostavoitteiden toteutumisesta

Tilikauden 2023 toiminta ja tulos

Valtiontakuurahaston vastuulla oleva Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakauskanta oli vuoden 2023 lopussa noin 23,2 miljardia euroa (2022 lopussa 23,9 mrd. euroa). Suurimpia yksittäisiä vastuumaita ovat Yhdysvallat, Suomi, Brasilia ja Intia. Vastuukannasta 76 prosenttia sijoittuu vähäriskisiin ns. korkean tulotason maihin ja 24 prosenttia poliittisen riskin maihin (OECD maaluokat 1–7).

Toimialoista telakoiden ja varustamoiden osuus oli vuoden 2023 lopussa 50 prosenttia, metsävastuiden osuus 15 prosenttia ja televastuiden osuus 17 prosenttia. Vientitakuuvastuiden voimakas nousu vuodesta 2014 lähtien on johtunut pääosin alus- ja telakkatoimialan vastuiden kasvusta, joiden rahoitukseen Finnvera on osallistunut. Suurin osa näistä tilauksista jonoutuu ajallisesti usealle vuodelle telakan rakennuskapasiteetin mukaan, ennen kuin alukset rakennetaan. Tästä syystä erityisesti aluskanta on kasvanut voimakkaasti. Suuret yksittäiset vastuut tai vastuiden toimiala- ja maakeskittymät luovat myös riskikeskittymiä. Merkittävimmän yksittäisen keskittymän muodostaa telakka- ja varustamosektori, joka säilyy suurimpana myös tulevaisuudessa. Suuria riskejä tai riskikeskittymiä Finnvera pyrkii suojaamaan aina mahdollisuuksien mukaan.

Vientitakuukannasta yritysvastuiden osuus oli vuoden 2023 lopussa 22,5 (vuonna 2022 22,9) miljardia euroa, pankkivastuiden osuus 0,6 (vuonna 2022 0,8) miljardia euroa ja suvereenivastuiden osuus 0,1 (vuonna 2022 0,2) miljardia euroa vuoden. Nostettua vastuuta oli 13,9 (vuonna 2022 14,1) miljardia euroa ja nostamatonta (ml. tarjoukset) 9,3 (vuonna 2022 9,8) miljardia euroa, joka suurimmalta osin tulee nostetuksi useiden vuosien aikajaksolla tulevaisuudessa.

Vastuista 32 prosenttia oli parhaimmissa ns. investointitason riskiluokissa AAA – BBB- ja loput muissa riskiluokissa BB+ – D. Vuoden 2022 loppuun verrattuna vientitakuiden riskiluokajakautuma on parantunut

hieman, mutta on silti edelleen selvästi heikompi kuin ennen koronakriisiä. Erityisesti risteilytoimialan riskiluokat heikentyivät merkittävästi koronavaikutusten vuoksi.

Riskien suojausta hoidetaan aiempaan tapaan muiden vientitakuulaitosten ja yksityisten vakuutusyhtiöiden kanssa tehdyillä jälleenvakuutus sopimuksilla, joilla vakuutusyhtiöt ottavat osan luottoriskistä kantakseen. Sopimusten laskettu mahdollinen maksimikorvaus oli vuoden 2023 lopussa n. 1,3 miljardia euroa, joka kattaa noin 6 prosenttia nostetusta vastuukannasta.

Suuret riskikeskittymät, epävarmuus maailman taloudellisesta ja poliittisesta kehityksestä sekä yksittäiset suurten yhtiöiden tapahtumat vaikuttavat vientitakuuportfolion riskitasoon. Mahdolliset tappio-odotukset lyhyellä aikavälillä ovat keskittyneet muutamaisiin yksittäisiin yhtiöihin risteily- ja telakkatoimialalta. Epävarmuus riskin kehittymisestä tai tappioista on edelleen suurta. Erityisen merkittäviä tappioita ei ole vielä realisoitunut, mutta puskurivaroihin vaikuttavat vastuiden tappiovaraukset ovat vielä suuria. Finnveran arvion perusteella Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan ei tämän hetkisen tiedon mukaan aiheudu enää tarvetta Finnveralle Valtiontakuurahastosta annettavalle lisäpääomitukselle.

Finnveran lakiin perustuvan vientitakuuvaltuuden enimmäismäärä on 38 miljardia euroa ja erityisriskinoton takausvaltuus 1.6.2023 lähtien 8 miljardia euroa. Valtiontakuurahasto on tilinpäätöksessään arvioinut Finnvera Oyj:n laskelmiin perustuen, että 31.12.2023 tilanteen mukaisen nostetun vastuukannan (13,9 miljardia euroa) luottoriskitaso on ylittänyt rahastoitujen varojen määrän selkeästi. Riittävyyttä puskurivaroihin (rahastomaksulla vähennettynä) mittaava ES-riskiluku oli vuoden lopussa 2,4 mrd. euroa ja ennustevuosille tämän tason on ennakoitu lähtevän laskuun ilman uusia merkittäviä kriisejä.

Tilanteessa 31.12.2023 valtiontakuurahastolla oli varoja n. 1,1 miljardia euroa, joista 349 miljoonaa euroa on sidottu 4.2.2021 tehdyn rahastomaksupäätöksen myötä syntyneen sitoumuksen maksamiseen Finnveralle. Finnveran taseen vienti- ja erityistakaustoiminnan rahastossa oli vuoden 2023 lopussa varoja 134,7 miljoonaa euroa ja Finnveran vuoden 2023 vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan voitto 376,6 milj. euroa on siirretty sinne kevään 2024 yhtiökokouksessa.

Valtiontakuurahaston vuoden 2023 tulos oli noin 4,08 milj. euroa ylijäämäinen, kun edellisenä vuonna tulos oli noin 5,6 milj. euroa ylijäämäinen.

Tilikauden tulos oli 4,08 milj. euroa ylijäämäinen, kun talousarviossa tuloksen ennustettiin muodostuvan 20,1 milj. euroa alijäämäiseksi. Tämä ero talousarvioennusteen ja toteuman välillä johtui rahaston tilinpäätöskertomuksen mukaan ennen kaikkea siitä, että talousarvion laadintavaiheessa Finnveran vastuulla olevan vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tuloksen ennakoitiin vuonna 2023 muodostuvan merkittävästi tappiolliseksi johtuen Finnveran Venäjä-vastuista, minkä myötä ennustettiin, että valtiontakuurahastosta olisi jouduttu kattamaan tätä tappiota 22 milj. euron rahastomaksulla. Tappioennuste ei kuitenkaan toteutunut Finnveran vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tuloksen ollessa 377 milj. euroa voitollinen, ja sen myötä rahastomaksutarvetta ei ollut.

Takaisinperintäsaamisten kokonaismäärästä (nimellisarvo 179,3 miljoonaa euroa ja kirjanpitoarvo 14,7 miljoonaa euroa) merkittävä osa (nimellisarvosta 73 prosenttia ja kirjanpitoarvosta 99,7 prosenttia) on Pariisin klubissa solmittuun vakautussopimukseen perustuvia. Valtiontakuurahastolla on vakautussopimukset seuraavien velallismaiden kanssa: Argentiina (velan kirjanpitoarvo nimellisarvosta tilinpäätöksessä 60 prosenttia), Irak (10 prosenttia), Kuuba (10 prosenttia), Pakistan (30 prosenttia) ja Serbia (80 prosenttia). Kaikkien velallismaiden saamisten arvostusprosentit säilyivät vuoden 2023 tilinpäätöksessä samana kuin vuotta aiemmin. Vakautussopimusten arvostus tehdään maakohtaisesti OECD-arvostusmalliin ja Finnveran takaisinperintäarvioon perustuen. Korean kansantasavallan (Pohjois-Korea), Zimbabwen ja Libyan järjestämättömät saamiset on arvostettu nolnaan.

2. Raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Valtiontakuurahaston tilinpäätöksessä on seuraavat osat: 1. Toimintakertomus, johon kuuluvat johdon katsaus, toiminnan tehokkuus, tilinpäätösanalyysi sekä sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma sekä 2. Tilinpäätöslaskelmat ja liitteenä annettavat tiedot käsittäen tuotto- ja kululaskelman, taseen, rahoituslaskelman sekä tilinpäätöksen liitetiedot. Tiedot esitetään kahdelta vuodelta. Rahaston tilinpäätöksessä ei esitetä tarkentavaa tunnuslukuanalyysiä valtion vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tuloksellisuudesta ja kannattavuudesta. Sen sijaan Finnvera Oyj esittää vuosikertomuksessaan yksityiskohtaisempaa tilasto- ja vertailuaineistoa vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta kokonaisuutena.

Tilintarkastajat ovat 28.2.2024 lausuntonaan tilikaudelta 1.1.-31.12.2023 esittäneet, että valtiontakuurahaston tilinpäätös antaa valtion talousarviosta annetussa laissa ja asetuksessa tarkoitetulla tavalla oikeat ja riittävät tiedot rahaston toiminnan tuloksesta, tuloksellisuudesta ja taloudellisesta asemasta. Rahastoa on tilintarkastajien mukaan hoidettu sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Valtioneuvosto on 4.4.2024 vahvistanut valtiontakuurahastosta annetun lain nojalla rahaston tilinpäätöksen vuodelta 2023.

Ministeriön näkökulmasta raportointi on toteutettu asianmukaisesti. Valtiontakuurahaston toiminnan raportointi on ollut riittävää ja se on kattanut kaikki osa-alueet. Ministeriö toteaa, ettei rahaston tilinpäätös ja siitä annettu tilintarkastuskertomus anna aihetta toimenpiteisiin.

3. Toimenpiteet tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö arvioi, että valtiontakuurahasto on suoriutunut hyvin valtiontakuurahastolain mukaisista tehtävistään vuonna 2023. Ministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että valtiontakuurahaston johtokunta on huolellisesti jatkanut koronapandemian jälkeisten vaikutusten seurantaan.

Ministeriö, Finnvera ja valtiontakuurahaston johtokunta ovat seuranneet vastuukannan ja riskiaseman kehitystä sekä puskurivarojen tasoa tehostetusti koronapandemia-aikana ja sen jälkeen. Ministeriö kiinnittää huomiota siihen, että maailman taloudellinen ja poliittinen tilanne on heikentynyt koronapandemian ja Ukrainan sodan seurauksena. Rahoituslaitosten ja vientiyriyten luottoluokitukseen, vakautussovimusten arvostukseen sekä valtioiden kykyyn noudattaa solmittuja sopimuksia on aiheutunut merkittäviä muutoksia, ja vaikka Finnvera on pystynyt purkamaan korona-aikana tehtyjä luottotappiokirjauksia osittain, ministeriö korostaa, että rahastoitujen varojen riittävyyden arvioimiseen liittyy edelleen huomattavaa epävarmuutta. Finnvera Oyj:n vastasyklinen mandaatti erityisrahoituslaitoksena, suuret riskikeskittymät, epävarmuus maailman taloudellisesta ja poliittisesta kehityksestä ja yksittäiset suurten yhtiöiden tapahtumat ovat viime vuosina vaikuttaneet riskitasojen nousuun vientitakuu- ja erityistakaustoiminnassa. Vaikka Finnvera kykeni osittain purkamaan vuoden 2023 aikana erityisesti varustamosektorin ja Venäjä-vastuiden tappiovarauksia, on mahdollista, että luottotappiokirjauksia joudutaan uudestaan lisäämään tai luottotappioita voi realisoitua. Ministeriö toteaa, että valtiontakuurahaston johtokunnan tulee edelleen seurata yleistä taloudellista kehitystä sekä Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tilannetta turvataksaan valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettujen valtion vastuulla olevien sitoumusten täyttäminen ja Finnveran vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan jatkuvuus.

4. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Ministeriö toteaa, että se jatkaa vuonna 2024 taloudellisten ja poliittisten epävarmuustekijöiden aiheuttaman tilanteen kehittymisen sekä Finnveran taloudellisen tilanteen seurantaan. Ministeriö valmistelee jatkuvuussuunnitelmaa varmistaakseen prosessien nopeuden ja sujuvuuden siltä varalta, että tappiovarauksia alkaisi kriisien seurauksena realisoitua.

Ministeriö on vuonna 2023 aloittanut lainsäädäntöhankkeen valtion julkista vienninrahoitusjärjestelmää sekä Finnveraa ja sen toimintaa sääntelevän säädöskokonaisuuden uudistamiseksi. Sädöskokonaisuuden on tarkoitus valmistua hallituskauden 2023-2027 aikana. Tässä yhteydessä tarkastellaan uudelleen myös valtiontakuurahaston rooli ja päivitetään sitä koskeva lainsäädäntö vastaamaan muuttuneita olosuhteita.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Juhapekka Ristola

Hallitussihteeri

Nathalie Dahl

Työ- ja elinkeinoministeriön kannanotto Valtion ydinjäterahaston tilinpäätöksestä vuonna 2023

Työ- ja elinkeinoministeriö arvioi tässä asiakirjassa rahaston tuloksellisuutta ja sen kehittymistä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumista. Ministeriö ottaa myös kantaa raportoinnin perusteiden asianmukaisuuteen ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä niiden kehittämistarpeisiin. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö toteaa toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Varautumisrahasto

Valtion ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on kerätä, pitää tallessa ja turvaavasti sijoittaa ne varat, jotka tulevaisuudessa tarvittaisiin ydinjätteistä huolehtimiseksi, mikäli jätehuoltovelvolliset eivät kykenisi itse huolehtimaan niistä. Rahaston sijoitustoimintaa on lisäksi kehitetty vuoden 2022 alusta alkaen siten, että rahaston varoilla voidaan pitkällä aikavälillä saada aiempaa parempaa tuottoa.

Rahaston varat kerätään jätehuoltovelvollisilta organisaatioilta, joilla on huolehdittavanaan ydinjätteitä. Tällaisia organisaatioita ovat tällä hetkellä Fortum Power and Heat Oy, Teollisuuden Voima Oyj ja Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy.

Varautumisrahaston tase oli vuoden 2023 lopussa noin 2,8 miljardia euroa (vuonna 2022 noin 2,6 miljardia euroa). Rahaston varat kattavat tällä hetkellä kaikki arvioidut jätehuoltovelvollisten tähän mennessä kertyneen ydinjätteen huoltoon tarvittavat kustannukset.

Varautumisrahaston voitto oli vuonna 2023 noin 153,8 miljoonaa euroa (vuonna 2022 tuottoalijäämä oli noin 96,4 miljoonaa euroa). Varautumisrahaston sijoitustoimintaa voidaan siten pitää vuonna 2023 onnistuneena. Voiton mahdollisti kiinteäkorkoisten joukkovelkakirjojen hintojen nousu ja varainhoitosalkujen markkina-arvojen nousu pääasiassa osakemarkkinoiden hyvän tuoton seurauksena vuoden 2023 aikana. Varautumisrahaston voitto siirretään ydinenergialain 51 §:n nojalla Fortum Power and Heat Oy:llä ja Teollisuuden Voima Oyj:llä sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:llä rahastossa olevien rahasto-osuuksien lisäyksiksi siinä suhteessa kuin vastaavat rahasto-osuudet ovat kalenterivuoden aikana olleet rahaston varoina.

Jätehuoltovelvollisilla ja heidän osakkeenomistajillaan on oikeus lainata turvaavia vakuuksia vastaan enintään 60 %:a jätehuoltovelvollisen rahasto-osuudesta. Vuonna 2023 takaisinlainausmahdollisuutta käytti Fortum Power and Heat Oy:n osakkeenomistaja Fortum Oyj (60 %) ja Teollisuuden Voima Oyj (noin 49,9 %). Valtio ei käyttänyt takaisinlainausoikeuttaan.

Rahasto antoi Valtiokonttorin tehtäväksi sijoittaa lainaustoiminnan jälkeen rahastoon jääneet varat valtion sarjaobligatioihin (23,6 %) aikaisempien vuosien tapaan, ja edellä mainitun ydinenergialain vuonna 2021 tapahtuneen muutoksen mukaisesti muuhun sijoitustoimintaan ulkoistettujen varainhoitajien (23,0 %) kautta siten, että kummankin sijoitusten osuus oli lain mukaisesti vähintään 20 % rahaston varoista.

Rahaston käytössä oleva lainaustoiminta ja muu sijoitustoiminta ovat ydinenergialain periaatteiden mukaisia. Merkittävin rahaston käyttämä harkinta liittyy Varautumisrahaston varojen takaisinlainaukseen ja erityisesti siihen liittyvien vakuuksien arviointiin sekä sijoitustoimintaan liittyviin riskeihin.

Tutkimusrahasto

Valtion ydinjätehuoltorahastoon kuului lisäksi yksi tutkimusrahasto, joka muodostui vuoden 2023 alussa Ydinturvallisuustutkimusrahaston ja Ydinjätetutkimusrahaston yhdistyttyä. Tutkimusrahastoon kerätään vuosittain ydinlaitosten haltijoilta ja jätehuoltovelvollisilta varoja jaettavaksi alan tutkimustoimintaan. Vuonna 2023 tutkimusvaroja jaettiin yhteensä noin 7,5 miljoonaa euroa (vuonna 2022 noin 8,8 miljoonaa euroa). Rahaston käytössä oleva tapa kerätä ja jakaa varoja on ydinenergiailain periaatteiden mukainen.

2. Raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Valtion ydinjätehuoltorahaston johtokunta hyväksyi vuoden 2023 tilinpäätöksen 1.2.2024. Tilinpäätöksessä on seuraavat osat: johdon katsaus, toiminta-ajatus ja tehtävät, toiminta ja talous tarkasteluvuonna erillisrahastoittain, toiminnan tuloksellisuus, johtokunta, sijoitusneuvottelukunta, rahaston henkilöstö, maksetut palkkiot, eläkeasiat, tilintarkastajat, sisäinen valvonta, tuotto- ja kululaskelma, tase, rahoituslaskelma, liitteet, tilikirjat ja tositenumerosarjat. Tiedot esitetään erillisrahastoittain kahdelta vuodelta.

Ministeriö on 25.3.2024 vahvistanut Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksen asian oltua valmista-vasti käsiteltävänä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa 14.3.2024. Tilintarkastus on suoritettu 7.2.2024. Toinen kahdesta tilintarkastajista oli JHT-tilintarkastaja ja toinen KHT-tilintarkastaja. Rahaston tilintarkastajilla ei ole ollut huomauttamista rahaston tilinpäätöksestä.

Ministeriön näkemyksen mukaan rahaston raportointi on ollut asianmukaista ja riittävää ohjauksen ja tulostavastuun kannalta. Ministeriön näkemyksen mukaan raportointia voidaan edelleen kehittää huomi-oimaan selkeämmin ydinenergiailain ja sen nojalla annettujen asetusten asettamien vaatimusten toteu-tus. Ministeriön näkemyksen mukaan jätehuoltovelvollisten suojaosuuksien kattaminen ja mahdollisesti käytetyt vakuudet tulisi jatkossa kuvata tilinpäätöksessä rahastolainojen vakuuksien tapaan. Lisäksi suo-jaosuuksien kattamisen jaksottumisen soveltamistapa olisi kuvattava tilinpäätöksessä. Vuoden 2023 alussa muodostetusta tutkimusrahastosta on tarkoituksenmukaista käyttää yhtä vakiintuvaa nimeä.

3. Toimenpiteet, joihin ministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Valtiontalouden tarkastusvirasto ei tarkasta Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöstä eikä tässä kan-nanotossa siten ole käytettävissä tarkastusviraston tarkastusraporttia.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan Valtion ydinjätehuoltorahaston toiminta ja tilinpäätös vuodelta 2023 vastaavat valtioneuvoston asettamia tavoitteita. Ministeriöllä ei ole huomauttamista Val-tion ydinjätehuoltorahaston toiminnasta eikä tilinpäätöksestä varainhoitovuodelta 2023. Rahasto on vuonna 2023 täyttänyt sille asetetut tulostavoitteet.

Varautumisrahastoa koskevat tulostavoitteet vuodelle 2024 on sovittu ministeriön ja rahaston vuosittai-nessa tulosneuvottelussa marraskuussa 2023. Tulostavoitteet kohdistuvat rahaston hallinnon tehokkaa-seen hoitamiseen aikataulun mukaisesti ja onnistuneeseen sijoitussalkun riskien hajauttamiseen ja ris-kien kasvattamiseen markkinoiden kehitys huomioiden. Lisäksi tavoitteena on sijoitusten vastuullisuu-den säilyttäminen hyvällä tasolla.

Osastopäällikkö, ylijohtaja

Riku Huttunen

Erityisasiantuntija

Miia Saarimäki